Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ.
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

…мнай 1921 оной …иин 21-hээ гарана | № 274 (16797) | 1984 оной ноябриин 29, четверг | Сэн 3 мүнгэн.

СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй хоёрдохи сесси

АЖАЛАЙ ШЭНЭ ТУЙЛАЛТАНУУД ТЭЭШЭ

…-эй арбан нэгэдэхи
…й Верховно Соведэй
…и сесси ноябриин 27-
…илиин Ехэ ордон соо
…н байгаа.
…эй Министрнүүдэй Со-
…Түрүүлэгшын орлогшо,
…й Госпланай түрүүлэг-
…путат Н. К. Байбаков
…й Экономическа ба со-
…хүгжэлтын 1985 оной
…түсэб тухай, энэ жэлэй түсэбэй дүүргэлтэ тухай элидхэл хэбэ.

Удаань СССР-эй финансын министр депутат **В. Ф. Гарбузов** 1985 оной СССР-эй Гүрэнэй бюджет тухай, 1983 оной СССР-эй Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай элидхэл хээ.

Энээгээр СССР-эй Верховно Соведэй Палатануудай хамтын түрүүшын заседани дүүрэhэн байна.

СОЮЗАЙ СОВЕДТЭ

…й Соведэй түрүүшын
… 14 часта СССР-эй
…ю Соведэй палатануу-
…заседаниин зал соо
…рез эхилбэ.
…**Г. А. Алиев, В. И. Во-**
…, **М. С. Горбачев,**
…**ромыко, Д. А. Кунаев,**
…**оломенцев, В. В. Щер-**
…**П. Н. Демичев, В. И.**
…**Н. И. Рыжков** гэгшэдэй
…hүүхадань, депутадууд
…илшад удаан үргэлжэл-
…а ташалгаар угтаа.
…й Соведэй түрүүлэгшэ
…**олкуновой** түрүүлэгэ
…заседани болобо.
…үүдэй хоорондохи үе
…а бараhан депутадууд
…Ватченкын, В. М. Ко-
…зэй, Н. З. Тагизаде-
…ковэй дурасхаалые
…шад ёhолhон байна.
… Союзай Соведэй ман-
…омиссиин түрүүлэгшэ
…**Демирчянай** хэhэн элид-
…аа шэнээр hунгагда-
…утадуудай эрхэ түлөө-
…дые мэдэрхэ тухай
…депутадууд нэгэн дуу-
…алан абаа.
…й Гүрэнэй түсэбэй бо-
…джедэй проектнүүдые
…й дээрэ зүбшэн хэл-
…алба.
…й Соведэй Түсэблэл-
…жетнэ комиссиин ту-
…**В. А. Масол** 1985
…СССР-эй Гүрэнэй түсэб
…1984 оной Гүрэнэй ту-
…дүүргэлтэ тухай, 1985
…СССР-эй Гүрэнэй бюд-
…эй, 1983 оной СССР-эй Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай Союзай Соведэй сагүргэлжын комиссинуудай нэмэлтэ элидхэл хээ.

Манай орон арбан нэгэдэхи табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ, КПСС-эй XXVI съездэ бэлэдхэлэй шатада оробо гэжэ тэрэ хэлээ. КПСС-эй ЦК-гай октябриин (1984 он) Пленум дээрэ, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой hаяхан болоhон заседани дээрэ нүхэр К. У. Черненкын хэлэhэн үгэнүүд соохи захяа заабаринуудые, тобшололнуудые бодото дээрэнь бэелүүлхэ талаар партийна организацинуудай хүтэлбэри доро хаа хаанагүй эмхидхэлэй ба политическэ ехэ хүдэлмэри ябуулагдажа байна.

hүүлэй үедэ манай экономикодо туйлагдажа байhан hайн хубилалтануудые батадхаха, ниитын үйлэдбэриие хурдан түргэнөөр хүгжөөлгые эршэдхэхэ хараа шэглэлые залан сэхээр бэелүүлхэ зорилгонууд эдэ программна үгэ дотор табигданхай. Ажахы хүтэлбэрилгые hайжаруулха талаар партиин хараалhан шэглэлые бэелүүлгэ hайн үрэ дүнгүүлые үгэhэн байна. Илалтын 40 жэлэй ойн хүндэлэлдэ үргэнөөр дэлгэрhэн социалис мүрысөөн элсүүлхы асари ехэ хүсэтэй юм. Эдэ бүгэдэ саашадаа арадай ажахын амжалтатайгаар, тогтууритай hайнаар хүдэлмэрилхын тула найдамтай үндэhэ hуури табина.

Партиин XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй захяа заабаринуудые бэелүүлхэ хэрэг 1985 оной ороной түсэб болон бюджет тухай Н. К. Байбаковой, В. Ф. Гарбузовай элидхэлнүүд дотор найруулагданхай байна гэжэ үгэ хэлэгшэ саашадаа тэмдэглэбэ.

Элшэ хүсэнэй ба Эдеэ хоолой программануудай даабаринуудые, газар тарялан шанаржуулан hайжаруулха хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ, hэльбэн шэнэлhэнэй, оньhон техникээр зэбсэгжүүлhэнэй ашаар үйлэдбэриин гол фонднуудые шэнэдхэн хубилгалгые түргэдхэхэ талаар капитальна hомололгонууд гаргашалагдаха зэргэтэй. Продукциин шанарые hайжаруулхын түлөө тэмсэл ехэ удха шанартай байна. Ашагта малтамалнуудые үргэлжэ дээрэнь элдүүрилэн ашаглалга, хоёрдохёо хэрэглэгдэхэ нөөсэнүүдые арадай ажахыда үргэнөөр элсүүлэн табилга алмалта, арьбалалтын гуримые hайжаруулха шухала нөөсэ болоно.

Саг үргэлжын комиссинууд ерэхэ жэлэй түсэбэй проектые хаража үзэхэдөө, эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтын туйлалтануудые нэбтэрүүлхэ асуудалнуудта hайн хубилалтануудай хэгдэжэ байhые тэмдэглээ. Гэхэтэй хамта зарим hалбаринуудта эрдэм, техникэ хүгжөөлгын түсэбэй дүүргэлтэдэ горитой гээгдэл тохёолдожо байна.

Түрүүшын-элшэ хүсэнэй комплексын, хара ба үнгэтэ металлургиин, барилгын министерствэнүүдэй предприятинуудай хүдэлмэриие тэмдэглэхэдээ, комиссинуудай хэhэн тобшололнуудые үгэ хэлэгшэ саашадаа найруулба.

Ерэхэ жэлдэ агропромышленна комплексые хүгжөөхэ зорилгонууд үргэдхэгдэхэ байна. Хүдөө ажахы ба тэрэниие хангадаг hалбаринуудай материально-техническэ баазые бэхижүүлхэ, мүн хүдөө нютагые социальна талаарнь шэнэдхэн хубилгаха талаар хараалагдаhан даабаринууд КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он), октябриин (1984 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдтэ харюусана гэжэ комиссинууд Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ түсэбэй дүнгүүдые хаража үзэхэдөө тэмдэглээ.

1985 оной түсэб дотор арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгые саашадань үргэдхэхөөр, хүн зоной hуудал байдал хангалгые hайжаруулхаар хараалагдана.

Ерэхэ жэлдэ ороной түсэб болон бюджет дотор хараалагдаhан хэмжээ ябуулганууд hургуулиие хубилган шэнэлэлгын гол шэглэлнүүдые бэелүүлхэ, элүүрые хамгаалгые саашадань хүгжөөхэ, хүн зоной hуудал байдалые улам hайжаруулха талаар шэглүүлэгдэнхэй байна гэжэ саг үргэлжын комиссинуудай заседанинууд дээрэ заагдаа. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадагшадта олгогдохо хүнгэлэлтэнүүдые үргэдхэлгэ ехэ hайшаалтайгаар угтагдаhан байна.

Хүдэлмэриин үедэ Палатануудай саг үргэлжын комиссинууд нөөсэнүүдые нэмэжэ элирүүлhэн байгаа гэжэ нэмэлтэ элидхэлшэ хэлэбэ. Арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдаха талаар 1985 оной түсэб рознично сэнгээр 161,9 миллион түхэригөөр ехэдхэхые, мүн бюджедэй олзо оршые 140 миллион түхэригөөр дээшэлүүлжэ, эдэ мүнгэ зөөриие союзна республикануудай бюджедүүдтэ оруулхаар хараалагдана.

Заhабаринуудые хараада абажа, 1985 оной Гүрэнэй түсэб болон Гүрэнэй бюджет баталхые Союзай Соведэй саг үргэлжын комиссинууд дурадхаhан байгаа. СССР-эй правительствын табиhан хэмжээгээр 1983 оной Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай тоосоо баталха гэhэн дурадхал мүн лэ оруулагдаба.

Ороной ажалша коллективуд ехэ амжалтануудые туйлажа, КПСС-эй XXVII съездые угтаха юм гээд найдажа байhанаа үгэ хэлэгшэ Палатануудай саг үргэлжын комиссинуудай даалгабаряар мэдүүлээ.

Россин Федерациин ажалшад ороной арадай ажахые хүгжөөлгэдэ горитой хубитаяа оруулха юм гэжэ РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо **В. П. Орлов** элидхэлнүүд тушаа түрүүлэн үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ. Байгша ондо промышленна продукциин ургалта түсэбтэ даабариhаа дээшээ гаража, тэрэнэй бүхы дээрээ ажалай бүтээсые дээшэлүүлгэhээ абтаhан байhаниинь илангаяа шухала удха шанартай юм.

Россин Федерациин олон hалбаритай экономико хүгжөөлгын гол шэглэлнүүдые тодорхойлходоо, КПСС-эй ЦК-гай октябриин (1984 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлгэ совет болон ажахын органуудай гол анхарал татана гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлээ. Республика дотор мелиоративна барилгын түсэбүүдые бэелүүлхэ талаар шухала хэмжээнүүдые абахыень, ушаржа байгаа дутуу дундануудые усадхахыень тэрэ СССР-эй Уhанай ажахын министерствые уряалба.

СССР-эй Верховно Соведэй Палатануудай саг үргэлжын комиссинуудай оруулhан заhабаринуудтайгаар, нэмэлтэнүүдтэйгээр 1985 оной СССР-эй Гүрэнэй түсэб болон бюджедые баталха тухай дурадхал депутат Орлов оруулhан байгаа.

Совет Украинын 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ Криворожско түбэй ашагта малтамал шаналжуулгын комбинадай экскаваторна бригадын бригадир депутат **П. Е. Гиль** үгэ хэлэхэдээ, манай бригадын гэшүүд hара бүриингөө түсэбые календарна 25 үдэрэй туршада дүүргэхые оролдодог юм гэжэ мэдүүлээ. Энээнэй ашаар коллективнай табан жэлэйнгээ түсэбые байгша оной сентябрь hарада дүүргээ hэн. Нүхэр К. У. Черненкын хандалгада харюу болгон, бригадамнай энэ жэлдэ арьбалhан материалнуудаараа, электрын элшэ хүсөөр гурбан үдэр соо хүдэлхэ гэhэн уялга абаба. Горнягуудта эльгээгдэдэг оньhото техникын шанарые hайжаруулха, оршон тойронхи байгаалиие сахин хамгаалха, Кривой Рогой городой ажахые хүгжөөхэ тухай асуудалнуудта депутат дэлгэрэнгыгээр тогтожо хэлээ.

Ниислэл хотын ажалшад түсэбтэ табан жэлэй даабаринуудые болзорhоонь урид дүүргэхын түлөө амжалтатайгаар тэмсэнэ гэжэ Моссоведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ депутат **В. Ф. Промыслов** үгэ хэлэхэдээ тэмдэглэбэ. Хүдэлжэ байгаа предприятинуудые hэльбэн шэнэлхэ, оньhон техникээр зэбсэгжүүлхэ гээшэ Москвагай промышленностиие хүгжөөлгын гол шэглэл болоно. Ниислэл хотын ажахы, гэр байра барилга амжалтатайгаар хүгжөөгдэнэ.

3,5 мянга гаран ажалшад—арадай депутадуудай Московско городской болон районно Соведүүдэй депутадууд жэлэйнгээ даабариие ноябриин 7 болотор дүүргэhэн байна. Хэрбээ ниислэл хотые хүгжөөхэ комплексно түсэбые бэелүүлгэдэ зарим министерствэнүүдэй бүри эдэбхитэйгээр хабаадаа гээшэ hаань, тэдэнэй хүсэлэл оролдолгонууд улам ехэ үрэ дүнгүүдые үгэхэ hэн гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

Республикымнай ажалшад 1985 оной гүрэнэй түсэбые, бүхы арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбые дүүргэхые, үлүүлэн дүүргэхые шиидэнхэй гэжэ Узбегэй ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ депутат **А. У. Салимов** хэлэбэ.

(Эхин. Түгэсхэлынь 3-дахи нюурта).

К. У. ЧЕРНЕНКО Ф. ЗИНОВАЦТАЙ ХӨӨРЭЛДЭБЭ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненко Совет правительствын уряалаар хани ёhоной албанай хэрэгээр Советскэ Союзда ерээд байhан Австриин Республикын Федеральна канцлер Ф. Зиновацтай ноябриин 27-до Кремль соо уулзаба.

СССР-эй ба Австриин хоорондохи харилсаанай амжалтатай hайнаар хүгжөөгдэжэ байhые К. У. Черненко, Ф. Зиновац үндэрөөр сэгнээ. Эдэ харилсаанууд ашаг үрэ ехэтэй байна. hайн политическэ байдал хоёр ороной худалдаа наймаанай холбоо барисаанда амжалтатайгаар нүлөөлнэ, тэдэнэй харилсаа холбоон нэгэ нэгэнэйнгээ эрхэнүүдые, аша туhые ёhотой hайнаар хараада абалгын шэнжэтэй байна.

Бэеэ дааhан байдалтай ба демократическа Австриие hэргээхэ тухай 1955 оной гүрэнэй договор тэрэнэй саг үргэлжын нейтралитет тухай хуули совет-австриин харилсаанай хэлбэришэгүй үндэhэ hуури болоно, уласхоорондын хэрэгүүдтэ бүтэмжэтэй hайн үүргэ дүүргэхэ арга Австриин Республикада олгоно гэжэ тэмдэглэлтэй. Эдэ түүхэтэ документнүүдээр тодорхойлогдоhон политикаяа Австриин правительство саашадаашье залан сэхээр бэелүүлхэ юм гэжэ Ф. Зиновац тэмдэглэбэ.

Хүн түрэлтэндэ тохёолдуулагдажа байhан ядерна дайнай аюулые зайсуулан сарахаhаа шухала зорилго мүнөө байхагүй гэжэ К. У. Черненко хэлэбэ. Уласхоорондын аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ, буу зэбсэгүүдые, нэн түрүүн ядерна түхеэрэлгэнүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха талаар шэглүүлэгдэhэн КПСС-эй ба Совет гүрэнэй гадаадын политическэ бүхы ажал ябуулга, СССР-эй олон тоото тодорхой бүхы дурадхалнууд имагтал энэ зорилгые бэелүүлхэ талаар шэглүүлэгдэнхэй.

Советскэ Союзай hая гаргаhан үүсхэлнүүдтэ К. У. Черненко анхаралаа хандуулба.

Хамтынгаа хүсэлэл оролдолгонуудаар дэлхэй дээрэ эб найрамдалые аршалан хамгаалхын, политическэ байдалые гуримшуулан hайжаруулхын, уласхоорондын харилсаанда этигэл найдал тогтоохын тула хэмжээнhээ, социальна байгуулалтаhаа дулдыдангүй, ямар нэгэн холбоондо гү, али бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй, мүн нейтральна гүрэнүүдтэ хабаатай байлгаhаа дулдыдангүй бүхы гүрэнүүд арга соогоо бүхы юумэ хэхэ ёhотой гэжэ К. У. Черненко, Ф. Зиновац тэмдэглэбэ.

Совет-Австриин харилсаанда заншаhан хани барисаанай оршон байдалда энэ хөөрэлдөөн үнгэрөө.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туhалагша А. М. Александров хөөрэлдөөндэ хабаадалсаhан байна.

* * *

Австриин Республикын Федеральна канцлер Ф. Зиновац ноябриин 27-до Москваhаа мордобо. (ТАСС).

БУРЯАДАЙ АССР-эй ЖУРНАЛИСТНУУДАЙ ХОЛБООНОЙ X СЪЕЗД

Буряадай АССР-эй Журналистнуудай холбооной ээлжээтэ X съезд үсэгэлдэр Улаан-Үдэдэ болажо үнгэрбэ.

Республикын Журналистнуудай холбооной правлениин тоосоото болзорто хэhэн ажал хүдэлмэри тухай элидхэл правлениин түрүүлэгшэ **И. В. Казанцев** хэбэ.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ Телевидени болон радио-дамжуулгын талаар Буряадай АССР-эй гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ **А. С. Серебряков**, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай Биологиин институдай директор, ВАСХНИЛ-ай гэшүүн-корреспондент **Э. Л. Климашевский**, «Локомотив» газетын редактор **В. С. Карнаухова**, «Буряад үнэн» газетын редактор **Р. Б. Гармаев**, республикын Уран зохёолшодой холбооной правлениин түрүүлэгшэ **Н. Г. Дамдинов**, «Знамя труда» газетын редактор **Н. Б. Будаев**, үнинэй журналист, уран зохёолшо, Социалис Ажалай Герой **Ц. Н. Номтоев** болон бусад хабаадаба.

Партиин обкомой секретарь **А. А. Бадиев** съездын хүдэлмэридэ хабаадалсажа, үгэ хэлээ.

Съездын хүдэлмэридэ Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **Б. С. Семёнов**, КПСС-эй обкомой таhагые даагша **Л. Я. Похосоев**, республикын министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд хабаадалсаа.

Республикын Журналистнуудай холбооной правлени hунгагдаба. Правлениин түрүүлэгшээр **И. В. Казанцев**, түрүүлэгшын орлогшонороор **Р. Б. Гармаев, А. С. Серебряков** hунгагдаба.

1985 ОНОЙ СССР-эй ЭКОНОМИЧЕСКА БА СОЦИАЛЬНА ХҮГЖЭЛТЫН ГҮРЭНЭЙ ТҮСЭБ БОЛОН 1984 ОНОЙ ТҮСЭБЭЙ ДҮҮРГЭЛТЭ ТУХАЙ

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, СССР-эй Госпланай түрүүлэгшэ депутат Н. К. БАЙБАКОВОЙ элидхэл

…ороной ажалай үшөө
…түгэсхэхэ дүтэлбэ. Ле-
…парти болон тэрэнэй
…на Комитедые той-
…аар жагсаhан совет х-
…эдынгөө патриотиче-
…эр дээдын уялга мэ-
…партиин экономическа
…е бодото дээрэнь бэе-
…тула хүсэл оролдол-
…бадхана, Эсэгэ оро-
…аалгын Агууехэ дайн-
…hан бүхэдэлхэйн-түү-
…лтын 40 жэлэй ойе
…хановска хүдэлөөнэй
…й ойе нэрэтэй түрэ-
…угтахын түлөө бүгэдэ
…оциалис мүрысөө дэл-
…Эдэ хоёр ойн баяр-
…онууд совет арадай
…ба дайшалхы шэн га-
…КПСС-эй ерэхэ XXVII
…Эхэ оронойнгоо ал-
…одо зорюулагдаhан ам-
…йбан байдалай шэнэ
…нүүдаар тэмдэглэхэ
…энэй эрид шууд шии-
…байhые таhаршагүй-
…эдүүлнэ ха юм.

…оной ноябриин 15-
…С-эй ЦК-гай Полит-
…заседани боложо үн-
…н гэжэ бүгэдэндэ мэ-
…Энэ заседани дээрэ
…ЦК-гай Генеральна
…, СССР-эй Верховно
…Президиумэй Түрүү-
…нүхэр К. У. Черненко
…ы үгэ хэлэhэн байна.
…ет экономикын мү-
…байдал али бүхы та-
…шэнжэлhэн, ажахын
…ын, илангаяа эрдэм,
…хүгжэлтэ дэбжэлтэ
…лгын, үйлэдбэриин эр-
…сөөр хүгжэлгын ба
…ыень дээшэлүүлгын,
…олон материальна нөө-
…алмалта арьбалал-
…имые бүхы талаарнь
…лгын, үйлэдбэриин,
…лон хэлсээнүүдэй дүүр-
…журамай хэм хэмжээ
…лгын, ажахы хүтэлбэ-
…ба хиналтын гуримые
…лан hайжаруулгын та-
…гол шухала зорилго-
…найруулан табяа.

…ба бюджедэй про-
…тухай элидхэл СССР-
…стрнүүдэй Соведэй Ту-
…Н. А. Тихонов элид-

…хүряангыгаар үгтэбэ.

хэл хэжэ, ерэхэ жэлдэ арадай ажахын хүгжэлтын гүн гүнзэгы тайлбари хэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюро 1985 оной түсэб болон бюджедэй проектнүүдые гол түлэб hайшаагаад, нүхэр К. У. Черненкын хэлэhэн үгэ доторхи захяа заабаринууд болон тобшололнуудые бүхы партийна, гүрэнэй, ажахын органуудай, ниитын эмхинүүд болон ажалша коллективүүдэй ажал ябуулгын үндэhэ hуури болгохо гэhэн шиидхэбэри абаhан байна.

СССР-эй Министрнүүдэй Совет таанадай үзэмжэдэ ба баталалгада 1985 оной, түсэбтэ арбан нэгэдэхи табан жэлэй түгэсхэхы жэлэй, СССР-эй Экономическа болон социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэб дурадхан табина гэжэ, депутадуудта хандан, элидхэлшэ хэлэбэ. Энэ жэл КПСС-эй XXVI съездын найруулан табиhан зорилгонуудые бэелүүлхэ талаар совет арадай зохёон байгуулхы эрид шанга ажалай дүнгүүдые согсолхо байна бшуу. Ерэхэ жэлэй түсэб хадаа партиин съездын болон КПСС-эй ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдhээ, экономикын хүгжэлтын гол шухала асуудалнуудай, арадай ажабайдалай хэм хэмжээ дээшэлүүлгын, оронойнгоо бэеэ хамгаалха найдамтай хүсэ шадалые хангалгын талаар нүхэр К. У. Черненкын хэлэhэн үгэнүүд доторхи заабаринууд болон тобшололнуудhаа үндэhэ абаhан байха юм.

Түсэбэй хараалhан даабаринууд, табан жэлэй түсэбые үндэhэ баримта болгон, арадай ажахын хүгжэлтын 1984 оной дүнгүүдые, мүн тэрэшэлэн түсэбэй проектнүүдые зохёон табилга ба зүбшэн хэлсэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадаhан ажалша коллективүүдэй, СССР-эй министерствэнүүд болон албан зургаануудай, союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдэй, партийна, совет болон профсоюзай органуудай дурадхалнуудые хараадаа абан, тодорхойлогдоhон байха юм. Энэмнай манай ниитын ажабайдалай демократическа шэнжын гүн гүнзэгы боложо байhые, түсэблэлгэ болон ажахые хүтэлбэрилгэдэ олониитын эдэбхитэй хабаадалгын улам ургажа байгаа үүргые гэршэлжэ үгэнэ.

Манай экономико уласхоорондын түгшүүрилтэй эрхэ байдалда хүгжэжэ байна гэжэ тэмдэглэхэ ушартай. Гадаадын политикын ленинскэ гол ёhонуудта үнэн сэхэ Советскэ Союз хадаа бии болоhон шухала асуудалнуудые эбэй ёhоор шиидхэхэ, гүрэнүүд хоорондын адли тэгшэ эрхэтэй харилсаануудта, буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгые болюулгада ба ядерна дайнай аюулые зайсуулан саралгада зорюулагдаhан залан сэхэ хараа шугам бэелүүлдэг байна. Энээнтэй хамта Советскэ Союз оронойнгоо аюулгүй байдал бэхижүүлхын ба совет арадай зохёон байгуулхы ажалые аршалан хамгаалхын тула хэрэгтэй хэмжээнүүдые абадаг гээшэ. Эб найрамдал болон түгшүүрилтэ байдалые hуларуулга сахин хамгаалха гэhэн манай парти болон правительствын хубилашагүй энэ политикые бүмбэрсэг дэлхэйн үргэн ехэ олониитэ, бодото байдал мэдэрдэг, бүхы хүнүүд сайшаадаг ба дэмжэдэг байна бшуу.

Саашадань Н. К. Байбаков 1984 оной түсэбэй дүүргэлтын хүлеэгдэжэ байгаа гол үрэ дүнгүүд дээрэ тогтобо.

Партиин ехэ эмхидхэлэй болон политико-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин, олониитын ажалай эдэбхиин дээшэлhэнэй, арадай ажахыда харюусалга, гурим ба журам бэхижүүлхэ талаар абтаhан хэмжээнүүдэй ашаар манай экономикодо 1983 онhоо эхилhэн hайн хубилалтанууд байгшашье ондо хүгжэжэ үргэлжэлөө гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Ниитын үйлэдбэриин ургалтын эршэ дээшэлээ, шанарай талаар тэрэнэй үрэ дүнгүүд hайжараа, энээнэй үндэhөөр арадай ажабайдалай хэм хэмжээнэй саашанхи hайжаралга туйлагдаhан байна.

Хэрэглэмжэ болон нөөсэлэлгэдэ хэрэглэгдэдэг национальна доход 498,5 миллиард түхэригтэ хүрэхэ байна, энэмнай 1983 онойхиhоо 3,1 процентээр ехэ болоно. Харин иигэжэл гүрэнэй түсэбөөр хараалагдаhан байгаа. Промышленна үйлэдбэриин хэмжээн, түсэбөөр 3,8 процент, тэрэ тоодо «Б» бүлэгэй продукци— 4,5 процент ургаха гэжэ хараалагдаhан байбал, бодото дээрээ 4,4 процент ехэ болохоор хүлеэгдэнэ. Бүхыдөө 1983—84 онуудта промышленна үйлэдбэри 8,8 процентээр ургаха байна. Харин түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын хоёр жэлэй туршада энэмнай 6,4 процент байhан гээшэ.

КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан, эрдэм, техникын дэбжэлтэ хүгжэлтэ тодорхойлдог машина бүтээлгэ, химическэ, газова, микробиологическа болон хэдэ хэдэн бусад hалбаринууд булюу түргэнөөр хүгжэhэн байха юм. Эдэ дүнгүүд, тэрэшэлэн экономическа шухалын шухала дүнгүүдэй талаар түсэбтэ даабаринуудые дүүргэлгэ ба үлүүлэн дүүргэлгэ хадаа үйлэдбэриин бүридэл, техникэ болон технологи нарижуулан hайжаруулгын, ажалай болон хүтэлбэрилгын эмхидэл, эрдэм ба техникын шэнэ юумэнүүдые үйлэдбэридэ бүри үргэнөөр нэбтэрүүлhэнэй үндэhөөр манай экономикын хүгжэлтэдэ эршэ түгэс арга нүхэсэлнүүдэй улам ехээр нүлөө үзүүлжэ байhанай гэршэ болоно бшуу.

Хүдөө ажахын бүхы продукци 1984 ондо, арбадахи табан жэлэй дунда зэргын жэлэй хэмжээнтэй сасуулхада, 10 миллиардhаа үлүү түхэригөөр ургаха байна. 1983 онойхитой сасуулхада, мал ажалай продукци худалдан абалга иигэжэ ехэ болохо гэбэл: малай болон шубуудай мяхан — 4 процентээр, hүн — 2,3 процентээр, үндэгэн—2,1 процентээр. Энэмнай агропромышленна комплексын болбосоруулан шанаржуулгын hалбаринуудай хүдэлмэридэ болон хүн зониие мяханай болон hүнэй продуктнуудаар хангалгада hайнаар нүлөөлhэн байха юм.

Ашаанай болон пассажирска транспортын хүдэлмэри hайжараа. Энэ жэлдэ транспортын бүхы түхэлнүүдээр ашаа зөөлгын түсэб үлүүлэн дүүргэгдэхээр хүлеэгдэнэ.

Байгша ондо үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ талаар, нэн түрүүн ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ талаар хараалагдаhан даабаринууд дүүргэгдэжэ байнхай.

Жэшээнь, промышленностьда түсэбөөр 3,4 процент хараалагдаhан байбал, тэрэмнай 4 процентhээ үлүү гараха байна. Энээнэй ашаар промышленна продукциин ургалтын 93 процентнь анха түрүүшынхиhээ абтаха юм. Хүдөө ажахыда, барилга болон түмэр замай транспорт дээрэ бүхы ургалтань имагтал ажалай бүтээсэ дээшэлүүлhэнэй ашаар туйлагдаха байна. Энэмнай гол түлэб, КПСС-эй ЦК-гай уряада харюу болгон, ажалай бүтээсэ түсэбhөө гадуур дээшэлүүлхэ ба продукциин өөрын үнэ сэн хямдаруулха талаар нэмэлтэ уялгануудаа ажалша коллективүүдэй олонойнь дүүргэhэнтэй холбоотой байна бшуу.

Ниитын үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлгын үндэhэн гэхэдэ, научно-техническэ хүгжэлтэ дэбжэлтын туйлалтануудые бодото дээрэнь улам бүри ехэ хэмжээтэйгээр нэбтэрүүлгэ болоно гээшэ. 1984 ондо машинануудай, түхеэрэлгэнүүдэй, аппарадуудай, приборнуудай болон автоматизацилгын хэрэгсэлнүүдэй 4 мянга шахуу шэнэ түхэл маягууд зохёон байгуулагдаа. Автомат болон роторно лининүүдые, робототехническэ комплекснууд болон тоолон-тодорхойлолгын техникэ хэрэглэлгэтэй үйлэдбэриин технологическа процессүүдые автомат аргаар ябуулха талаар даабаринууд бэелүүлэгдэжэ байнхай.

Урда жэлнүүдэйхидэл адли, 1984 ондо капитальна барилгын үргэн ехэ программа дүүргэгдэжэ байнхай. Гүрэнэй капитальна hомололгонуудай ашаар байгша ондо 136 миллиард түхэригэй гол фонднууд ашаглалгада оруулагдаха юм. Энэмнай манай ороной үйлэдбэриин хүсэ шадалда горитойхон нэмэлтэ боложо үгэнэ бшуу. Энэ жэлэй эсэстэ үйлэдбэриин гол фонднуудай ниитэ үнэ сэнгынь 1,5 триллион шахуу түхэригэй болохо юм.

Арадай ажахын элдэб hалбаринуудай шэнэ ба hэльбэн шэнэлэгдэhэн предприятинуудта олон шухала объектнүүд ашаглалгада оруулагдаа. БАМ-ай гол түмэр замай барилга болзорhоо урид дүүргэгдэжэ, энэ замаар поезднуудай үргэлжэ ябалгые нээлгэ шэнги гайхамшагта үйлэ хэрэгые онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Түмэр замай барилга болон ашаглалгада хабаадагшадта КПСС-эй ЦК-гай эльгээhэн амаршалга дотор тэмдэглэhэнэй ёhоор, транспортна энэ шэнэ hудаhан хадаа ороной, илангаяа Зүүн Сибирь болон Алас Дурна зүгэй, экономико хүгжөөлгэдэ, эдэ нютагуудта территориально-үйлэдбэриин томо комплекснуудые байгуулгада, байгаалиин ехэ баялигуудые арадай ажахын хэрэглэмжэдэ элсүүлгэдэ айхабтар шухала удха шанартай байха юм.

Партиин XXVI съездын хараалhан ба КПСС-эй ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүд дотор саашадань хүгжөөгдэhэн социальна хүгжэлтын ба арадай hуудал байдал hайжаруулгын программые бэелүүлгэ 1984 ондо үргэлжэлүүлэгдэhэн байна. Жэшээнь, хүн бүхэнэй бодото олзо доход 3,3 процентээр дээшэлхэ юм. Харин табан жэлэй түсэбөөр энэ жэлдэ 3,1 процент байхаар хараалагдаhан байгаа. Хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай hарын дунда зэргын салин хүлhэн 185 түхэриг болохо гэхэ гү, али 2,5 процентээр ургаха, харин колхознигуудай ажалай түлбэри — 145 түхэриг гэхэ гү, али 3 процентээр ехэ болохо байна бшуу.

Хэрэглэмжын ниитын фонднууд 3,5 процентээр ургажа, 140 шахуу миллиард түхэригтэ хүрэхэ.

Гүрэнэй ба кооперативна худалдаа наймаанай эд бараанай рознично эрьесэ 4,5 процентээр ехэ болохо. Гүрэнэй рознично сэнгүүдые хямдаруулгада, эд бараа үнэгүйгөөр хабар-намартаа худалдалгада 5 миллиард тухай түхэриг зорюулагдаhан байха юм.

Байгша ондо бүхы hомололгонуудай ашаар 113,7 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд баригдаха. Энэнь 1983 онойхиhоо 1,3 миллион дүрбэлжэн метрээр үлүү ехэ юм. Тэрэнэй ашаар 10 миллион шахуу хүн гэр байраяа hайжаруулха байна.

1984 ондо бүхы hомололгонуудай ашаар табан жэлэй түсэбөөр энэ жэлдэ хараалагдаhанhаа үлүү ехэ hургуулида ороодүй хүүгэдэй эмхи зургаанууд, юрэнхы эрдэмэй hургуулинууд, больницанууд, поликлиникэнүүд баригдаха юм.

Предприятинуудай ажахын бэеэ даанхай байдалые үргэдхэхэ, харюусалгыень дээшэлүүлхэ талаар 1984 оной эхинhээ хойшо табан министерствэдэ бэелүүлэгдэжэ байдаг үргэн ехэ хэмжээнэй туршалга экономико түсэблэлгые, хүтэлбэрилгые нарижуулан hайжаруулха хэмжээ ябуулгануудай дунда горитой hуури эзэлнэ. КПСС-эй ЦК-гай Политбюро энэ экономическа туршалгын даб дээрэхи дүнгүүдые хаража үзөөд, ажалша коллективүүдэй харюусалгые дээшэлүүлхэ талаар шэглүүлэгдэhэн бүлэг хэмжээнүүд ажахын ажал ябуулгын дүнгүүдтэ hайнаар нүлөөлнэ гэжэ тэмдэглэбэ.

Договороор хараалагдаhан уялгануудые анхаралдаа абажа, продукци худалдаха гэhэн гол үрэ дүнгүүдые бэелүүлхэ түсэбые дүүргэлгэ hайжаруулагдаа. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлhэнэй ашаар продукци үйлэдбэрилгын бүхы ургалта абтаhан, тэрэнэй өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулха даабаринууд үлүүлэн дүүргэгдэhэн байгаа.

Сагай уларилай таарамжагүй байhанhаа уламжалан, хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгын табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаhанай хэмжээндэ хүргэгдөөгүй байhаниинь тоншье хангалтагүй гэжэ элидхэлшэ түсэбэй зарим үрэ дүнгүүдые дүүргэлгын хэмжээндэ нүлөөлдэг бэрхэшээл түбэгүүд, ажахын ажал ябуулгын дутуу дунданууд тухай хэлэхэдээ тэмдэглээ. Энэнь промышленностиие — түүхэй эдээр, худалдаа наймаае эд бараанай нөөсэнүүдээр хангалгада муугаар нүлөөлнэ.

Шэнэ техникэ болон технологи үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ талаар даабаринуудай дүүргэгдээгүй байhан ушар зарим министерствэнүүдэй хүдэлмэридэ ушарhан горитой ехэ дутуу дунда болоно.

Хэдэ хэдэн hалбаринуудай үсөөн бэшэ предприятинууд, ажахынууд арга боломжонуудаа гүйсэд хэрэглэнэгүй, тогтоогдоhон түсэбүүдые, абтаhан социалис уялгануудые дүүргэнэгүй. Эзэн бусаар хандаhанhаа уламжалан, сүлөө саг болон нөөсэнүүд ехэ гээлтэдэ ороно.

Урда урдын жэлнүүдтэл адли, 1984 ондо зарим министерствэнүүд номенклатура болон ассортиментын талаар продукци үйлэдбэрилгын түсэбүүдые дүүргэнэгүй. Энэнь договорнууд болон захилнуудаар хараалагдаhан шухала эдлэл хэрэгсэлнүүдые ондоо тээшэнь дутамагаар эльгээлгын гол шалтагаан болоно.

(Эхин. Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй хоёрдохи сесси

ДЕПУТАТ Н. К. БАЙБАКОВОЙ ЭЛИДХЭЛ

үгэсхэл. Эхининь 1-дэхи
рта].
Материальна нөөсэнүүдые
аха талаар даабаринуудай
раар дүүргэгдэжэ байһан-
анхаралаа хандуулха шуха-

рда урдын жэлнүүдтэл ад-
1984 ондо зарим минис-
ствэнүүд номенклатура бо-
ассортиментын талаар
дукци үйлэдбэрилгын тү-
үүдые дүүргэнэгүй. Энэнь
оворнууд болон захилнуу-
р хараалагдаһан шухала
эл хэрэгсэлнүүдые ондоо
энь дутамагаар эльгээл-
гол шалтагаан болоно.
апитальна барилгада ажал
элмэринь зарим тэды һай-
жа байгаашье һаань, бу-
хэрэг байдалынь хангалта-
гэхын аргагүй. Гол фонд-
д болон үйлэдбэриин хү-
үүдые ашаглалгада оруул-
даабаринууд дүүргэгдэнэ-
барилгын үйлэдбэрие
идхэлгэдэ ушарһан дутуу
дануд удаанаар усадхаг-
а, ехэ мүнгэ зөөри урдын-
ал мэтэ олон тоото объ-
нүүдтэ сасагдажа гаргаша-
дана, сметнэ журам хаза-
уулагдана, хүдэлмэриин ша-
доогуур хэмжээндэ бай-

985 ондо СССР-эй Эконо-
ческа ба социальна хүгжэл-
гол зорилгонуудые ха-
лхадаа, эршэ дэлисыень
орхойлходоо, ерэхэ жэл
тын үйлэдбэридэ үндэһэн
ала хубилалтануудые оруул-
арбан хоёрдохи табан жэл-
үндэһэ һуури табилгын үе
охо ёһотой гэжэ элидхэл-
саашадаа тэмдэглээ.
985 оной түсэб үйлэдбэ-
е хурдан түргэнөөр хүг-
эхэ, тэрээндэ оньһон тех-
э үргэнөөр нэбтэрүүлхэ,
номико тогтууритай һай-
р хүтэлбэрилхэ, үйлэдбэ-
н ба эрдэм-техникын хү-
, ажахы доторой нөөсэ-
дые гүйсэд хэрэглэхэ та-
р шэглүүлэгдэнхэй. Энэнь
лэй түсэбһэй хэдэн онсо шэн-
үүдые тодорхойлно.
985 ондо арадай ажахын
баринуудые хүгжөөхэ даа-
инууд 1983—1984 онуудта
номико хүгжөөхэ талаар

түйлагдаһан үрэ дүнгүүдые батадхана. Ниитэ экономическа дүнгүүдээр ургалтын эршэ дэлисэ 1981—1984 онуудай дундуур хэмжээнһээ зарим тэды дээшээ байхаар хараалагдаа. Национальна доходой, хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгын, түмэр замай транспортаар ашаа зөөлгын, мүн зарим шухала зүйлэй промышленна продукци үйлэдбэрилгын хэмжээн дээшэлхэ байна.

Ниитын үйлэдбэриин ашаг үрые арьбадхаха, нэн түрүүн ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, гол фонднууд болон үйлэдбэриин хүсэнүүдые хэрэглэхэ талаар ехэ даабаринууд хараалагдаа. Тэдэниие бэелүүлгэ хүдэлмэришэдэйнь тооё олошоруулангүй, харин зарим тэды хороожо, хүдэлжэ байгаа предприятинуудта промышленна үйлэдбэриин бүхы ургалта түйлаха арга олгохо байна. Энэнь арадай ажахын бүхы һалбаринуудта эрдэм, техникын шэнэ түйлалтануудые нэбтэрүүлхэ, автомат оньһо тодхохо, оньһожоруулга хэхэ, эрдэм ухаанай үндэһөөр үйлэдбэрие эрхилхэ, хамтын онол аргануудые хүгжөөхэ, ажалай түлөө урмашуулгые нарижуулан һайжаруулха үргэн ехэ хэмжээнүүдые арадай ажахын бүхы һалбаринуудта нэбтэрүүлхые хараална. Ажалай бүтээсын ба салин хүлһэнэй ургалтын хоорондохи тэнсүүри һайжаруулагдана.

Ниитын үйлэдбэриин ашаг үрын дүнгүүдые элирхэйлэн харуулхын тула, жэшээнь, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар национальна доходой бүхы шахуу ургалта, промышленна продукциин ургалтын 95 процент, харин хүдөө ажахыда, түмэр замай транспорт дээрэ үйлэдбэриин бүхы ургалта абтахаар хараалагдана гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

1985 оной түсэбтэ даабаринуудые дүүргэхын, арбан хоёрдохи табан жэлдэ шухала үндэһэ һуури табихын тула эрдэм, техникын мүнөөнэй түйлалтануудай үндэһөөр арадай ажахын һалбаринуудай үйлэдбэриин аппарадые шэнэдхэн хубилгалгые түргэдхэхэ эрилтэ табина.

Үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлгын, бии байгаа нөөсэнүүдтэй арадай ажахын эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые тэнсүүрилгын шухала эрхэ нүхэсэл болохо түүхэй эдүүдэй, түлишын-элшэ хүсэнэй ба материальна нөөсэнүүдые алмалгада гол анхаралаа хандуулха шухала.

Предприяти бүхэндэ, областьдо, хизаарта, республикада түсэбһөө гадуур алмалта арьбалалтын фонд байгуулжа, жэлдээ хоёр үдэрэй туршада арьбалһан материалнуудаар, түүхэй эдээр, түлишөөр хүдэлхэ гэһэн үйлэдбэриин түрүү коллективүүдэй үүсхэл орон доторнай үргэнөөр дэмжэгдэжэ байна. Энэ фондын мүнгэ зөөри социальна эрилтэ хэрэглэмжэнүүдтэ, нэн түрүүн хүн зониие медицинскэ талаар хангалгада гаргашалагдаха зэргэтэй.

1985 ондо промышленна продукциин өөрынь үнэ сэн 0,8 процентээр хямдаруулагдаха ёһотой. Энэнь байгша ондо түйлагдаһан хэмжээнһээ үшөө дээшээ байна. Барилга дээрэ гаргашануудай үнэ сэнгые хороолго 0,5 процентдэ хүргэгдэхөөр хараалагдаа.

Ерэхэ жэл экономическа туршалга хэлгын шэнэ шата болохо байна. 21 союзна болон республиканска министерствэдэ, мүн олохон областьнуудай хүн зоной һуудал байдалые хангалгын предприятинуудта экономическа туршалга үнгэргэгдэхэ юм.

1985 оной түсэб дотор хараалагдаһан ороной экономико хүгжөөхэ, ниитын үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхэ даабаринууд түсэбэй бүлэгүүдые, нэн түрүүн үйлэдбэри болон капитальна барилгые материально-техническэ нөөсэнүүдтэй, хүн зоной мүнгэн ашаг олзые розничэ эд бараанай эрьесын ба ажаһуудал хангалгын хэмжээнүүдтэй таарулан табиха арга олгохо байна.

Материальна үйлэдбэриин хэмжээнүүдээр хараалагдаһанай ёһоор, хэрэглэмжэдэ ба нөөсэлгэдэ ашаглагдаха национальна доход 17,5 миллиард түхэригөөр гэхэ гү, али 3,5 процентээр дээшэлхэ юм. Тиихэдэ национальна доходой бүхы шахуу ургалта хэрэглэмжын фонддо гаргашалагдаха.

Ерэхэ жэлдэ промышленна үйлэдбэриин ургалта 3,9 процент, тэрэ тоодо «Б» бүлэгтэ 4 процент болохо байна. Хүдөө ажахын продукциин хэмжээнэй ургалта энэ жэлдэ түйлагдахаар хүлеэгдэһэн хэмжээндэ хүргэгдэхэ гэхэ гү, али 6,7 процент болохо юм.

Манай гүрэнэй экономическа хүсэнэй үндэһэ һуури болодог социалис промышленность совет экономикын бүхы һалбаринуудые хүгжөөлгые эршэдхэлгэдэ, арад зоной һуудал байдалые улам һайжаруулгада гол үүргэ дүүргэхэ байна. Промышленностиин болбосоруулгын һалбаринууд 1985 оной түсэб дотор хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэхөөр хараалагдана. Тиигэжэ тэдэнэй үйлэдбэрилһэн продукциин хэмжээн — 4,4, харин машина бүтээлгэдэ, металл болбосоруулгада 6,5 процентээр дээшэлхэ.

Түлишын-элшэ хүсэнэй комплексын һалбаринуудые, хэрэгсэлнүүдэй материалнуудые үйлэдбэрилдэг һалбаринуудые хүгжөөхэ асуудалнуудта элидхэлшэ саашадаа дэлгэрэнгыгээр тогтожо хэлэбэ. Арадай ажахын бүхы һалбаринуудые техническэ талаарнь зэбсэгжүүлгэдэ, эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтые хурдадхалгада, машина бүтээлгын шиидхэхы үүргэ дүүргэдэг байһые хараада абажа, машина бүтээлгын ба металл болбосоруулгын продукци гаргалгые бүри дээшэлүүлхээр түсэб дотор хараалагдана. Тиигэжэ тэдэниие бүтээн гаргалга 6,5 процентээр дээшэлүүлэгдэхэ байна.

1985 ондо эдеэ хоолдо ородоггүй арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэ саашадаа ехэдхэгдэхэ, шанарынь ба сорт янзануудынь һайжаруулагдаха байна гэжэ Н. К. Байбаков саашань хэлэбэ. Хүнгэн промышленностиин продукциин ниитэ хэмжээн 3,5 процент дээшэлүүлэгдэхэ. 1984 ондо 1,7 процент байгаа.

Түсэбэй тусхай бүлэг үлөөдэһэ хэрэглэлгэдэ зорюулагданхай.

Эдеэ хоолой программын даабаринуудые, агропромышленна комплексын бүхы һалбаринуудай жэгдэ хүгжэлтые хангалгын шухала байһые, агропромышленна комплексын материально-техническэ үндэһэ һуурие удаа дараалан бэхижүүлхэ зорилгонуудые хараада абажа, тэрэниие хүгжөөхэ түсэб СССР-эй Министрнүүдэй Совет зохёоһон байгаа гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай октябриин Пленум дээрэ нүхэр К. У. Черненко үгэ хэлэхэдээ, СССР-эй Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ талаар партиин болон арадай ээлжээтэ зорилгонуудые бүхы талаарнь баримтатай болгоһон, «ороохо үйлэдбэрилгые хэлбэришэгүй ехэдхэхэ гээшэ гол зорилго», «ойрын жэлнүүдтэ ороной бүхы хэрэглэмжэнүүдые сүм хангахын тула тэрэнэй ургалтые хангаха шухала» гэжэ онсолон тэмдэглэһэн байгаа.

Газар тарялан шанаржуулан һайжаруулгада 9 миллиардһаа дээшэ түхэригэй капитальна һомололго зорюулагдана. Энэ мүнгэ зөөреэр 663 мянган гектар газар уһалагдадаг болохо, 695 мянган гектар газар хатаагдаха байна. Жэлэй эсэс тээшэ шанаржуулан һайжаруулагдаһан газарай ниитэ талмай 35 миллион шахуу гектар болохо. 1980 ондо 29,8 миллион гектар байгаа.

Мал ажал хүгжөөхэ үндэһэ һуури болодог дээрэһээнь ороохо ба тэжээл үйлэдбэрилгые ехэдхэлгэдэ 1985 оной түсэбые зохёохо үедэ ехэ анхарал хандуулагдаа.

Хүдөө ажахын ба тэрээнтэй холбоотой һалбаринуудай материально-техническэ үндэһэ һуурие саашадань бэхижүүлхэ талаар промышленностиин, нэн түрүүн машина бүтээлгын, химиин, эдеэ хоолой промышленностиин болон бусад һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдэй ерэхэ жэлдэ шиидхэхэ зэргэтэй ехэ зорилгонууд дээрэ элидхэлшэ саашадаа тогтобо.

Хараалагдаһан үйлэдбэриин хэмжээнүүдые болон капитальна барилгые хараада абан, бүхы түхэлэй транспортаар ашаа зөөлгые 3,3 процент дээшэлүүлхэ гэжэ хараалагдана. Газ дамжуулха транспортын талаар ашаанай эрьесэ 13 процентһээ үлүүгээр дээшэлүүлэгдэхэ. Хэлхеэ холбооной ба телевидениин ниитэ гүрэнэй, хэрэгсэлнүүдые хүгжөөхэ табан жэлэй даабаринууд бүхы дээрээ дүүргэгдэхэ байна, гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ.

«Капитальна барилгые түсэблэлгые, эмхидхэлгые ба залан хүтэлбэрилгые һайжаруулха тухай» КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй байгша оной апрельдэ баталан абтаһан тогтоолой эрилтэнүүдые хараада абан, 1985 оной капитальна барилгын түсэб зохёогдоо. Эдеэ хоолой ба Элшэ хүсэнэй программануудые бэелүүлгые хангаха, ниитын үйлэдбэриин ашаг дээшэлүүлхэ, эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтые хурдадхаха, гэр байрын болон социально-ажаһуудалай барилгые хүгжөөлгые хангаха шухала гэжэ хараада абтаһан байгаа.

Эрдэм, техникын хүгжэлтэ тухай хэлэхэдээ, 1985 оной түсэб дотор эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтын бүхы шэглэлнүүдээр даабаринууд хараалагдаа, гэжэ Н. К. Байбаков тэмдэглэһэн байна. Үйлэдбэридэ шэнэ түхэлэй машина болон түхеэрэлгэнүүдые байгуулжа, бүтээлгэдэ, шэнээр байгуулагдажа байһан, мүн шэнэдхэн заһагдаһан ба техникыень һэльбэн шэнэлһэн предприятинуудта түрүү арга технологи нэбтэрүүлхэ, продукци шэнэлхэ хэмжээнүүдые үргэдхэлгэдэ тэдэ шэглүүлэгдэнхэй.

Арбан хоёрдохи табан жэлдэ ба бүри удаан болзорто эрдэм ухаанай талаар эртээнһээ эхин һуури табиха ехэ шэнжэлгэнүүдые саашадань үргэдхэхэ гэжэ хараалагдана.

Хүн тухай, тэрэнэй улам ургажа байгаа материальна ба оюун бодолой эрилтэ хэрэглэмжэнүүд тухай анхарал оролдолго хадаа манай түсэбүүдэй гол хубинь хододоо болодог байгаа, гэжэ элидхэлшэ саашадань хэлэбэ. Энэ гол ёһо 1985 оной түсэбэй үндэһэ һуури баһа болгогдоо. Хүн зоной бодото олзо доход 3,3 процент дээшэлхэ. Энэнь түсэбтэ табан жэлэй түсэбөөр энэ жэлдэ хараалагдаһан даабарида тааралдана. Хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай һарын салин хүлһэн дунда зэргээр 190,6 түхэриг хүрэтэр, харин колхозникуудай ажалай түлбэри 150 түхэриг хүрэтэр дээшэлхэ байна.

Хэрэглэмжын ниитын жасанууд 5 процент дээшэлүүлэгдэжэ, 146,5 миллиард түхэриг болохо. Энэнь табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһанһаа 2,5 миллиард түхэригөөр дээгүүр болоно.

Гүрэнэй дотоодын урьһаламжын, облигацинууд саашадаа түлэгдэхэ.

Табан жэлэй туршада бүхы зүйлэй һомололгоор хото городууд болон хүдөө нютагуудта дүн хамта 555 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд баригдаха. Энэнь табан жэлэй даабаринуудһаа 25 миллион дүрбэлжэн метрээр ехэ. Хүдөө нютагуудта гэр байра барилгын программа амжалтатайгаар бэелүүлэгдэнэ.

Оршон тойронхи дайдые хамгаалгатай ба байгаалиин нөөсэнүүдые бодомжотой зүбөөр хэрэглэлгэтэй, үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые тараан тодхолготой, союзна республиканууудай болон экономическа районуудай ажахые хүгжөөлгэтэй холбоотой асуудалнууд дээрэ Н. К. Байбаков тодорхойгоор тогтобо.

Гадаадын экономическа харилсаа холбоон тухай хэлэхэдээ, 1985 оной түсэб дотор социалис оронуудтай бэелүүлэгдэдэг худалдаа наймаае 5,4 процент дээшэлүүлхэ гэжэ хараалагдана гээд элидхэлшэ

онсолон зааба. Арбан н
дэхи табан жэлэй һүүлшын
лэй түсэбые зохёолгодо
питалис оронуудтай бата
даһан удаан болзорой хү
даа наймаанай-экономич
хэлсээнүүд баһал хараада
таа. Али алиндань ашата
һатай үндэһэ һуури д
СССР хүгжэжэ байгаа
нуудта экономическа б
техническэ туһаламжа үр
хяраал үзүүлхэ байна
Үгынгөө түгэсхэлдэ Н
Байбаков нигэжэ хэлэбэ
Партимнай өөрынгөө Х
съездэдэ бэлэдхэлэй ша
оробо. Съездэ бэлэ
олониитэ зоной политич
болон ажалай эдэбхи ү
лые шэнээр бадаргаха,
хёохы шэнэ үүсхэлнүү
ажахын үргэн ехэ ф
дээрэ эсэсэй үндэр дү
дые туйлалгада ехэ түл
болохо байһаниинь дамжа
Бүгэдэ арадай эдэбхи
хэлэй оршон байдалда
оной түсэб бэелүүлэгдэхэ
лоно. Тэрэнэй гол зорилго
тухай таанадта элидхэбэ
шэб. Эдэ зорилгонууд
гашье һаа, яһала бэелүүл
мээр юм. Ажалша колле
вүүдэй угтамжын түсэ
болон социалис уялгану
абажа, тэдэниие бата
байһаниинь сохом. Нүхэр
Черненкын хэлэһэнэй ёһ
мүнөө жэлэй дүүрэтэр үй
хугасаада ба түсэбтэ ү
жэлэй шиидхэхы жэлдэ
шагайгаар, бүхы хүсэ шада
раа хүдэлхэ, шэнэ табан
лые этигэл түгэс эхилхын
да найдамтай үндэһэ һ
байгуулха хэрэгтэй».

Коммунис партиин, тэр
ленинскэ ЦК-гай хүтэл
доро 1985 оной гүрэнэй
сэбүүдые амжалтатай
дүүргэхын ба үлүүлэн д
гэхын тула, Эхэ ороной
экономическа болон
хамгаалха хаба шадалые
шадань шангадхахын тула
вет хүнүүд бүхы хүсэ ш
лаа, эрдэм мэдэсээ ба
дүршэлөө зорюулха
этигэжэ байһанаа элирх
мэдүүлхыемни зүбшөө
[Альга ташалга].

СССР-эй 1985 ОНОЙ ГҮРЭНЭЙ БЮДЖЕТ БОЛОН 1983 ОНДО СССР-эй ГҮРЭНЭЙ БЮДЖЕДЭЙ ГҮЙСЭДХЭЛ ТУХАЙ

СССР-эй финансын министр депутат В. Ф. ГАРБУЗОВАЙ элидхэл

нэ жэлдэ арадаймнай ажа-
хурдан түргэнөөр, ураг-
ай һайнаар хүгжөөгдэжэ
на гээд В. Ф. Гарбузов хэ-
э. Ниитын үйлэдбэриин
г үрэ дээшэлээ. Научно-
ническэ дэбжэлтын дабша-
ууд урганхай. Социально-
номическа комплексно прог-
мануул амжалтатайгаар бэе-
лэгдээ. Транспорт тогтуури-
һайнаар хүдэлдэг болоо.
алай бүтээсые түсэбһөө га-
р дээшэлүүлхэ ба про-
циин өөрынь үнэ сэнгые
эжэ хямдаруулха гэһэн пар-
н хараа шугамые бэелүүл-
түлөө ажалша коллекти-
дтэ үргэнөөр дэлгэрһэн
риотическа үргэн хүдэлөөн
эб ба бюджедые амжал-
йгаар дүүргэхэ ба үлүү-
дүүргэхэ хэрэгтэ шиидхэ-
арга нүхэсэл болоһон бай-

ромышленностьда үйлэдбэ-
н хэмжээн 4,4 процентээр
шэлхэ. Энээнэй ашаар тү-
һөө гадуур 10 миллиард-
дээшэ түхэригэй продук-
худалдагдаха болоно. Ажа-
бүтээсые дээшэлүүлһэнэй
ар һүүлэй жэлнүүдтэ ан-
түрүүшынхеэ промышлен-
продукци үйлэдбэрилгын
эл ехэ ургалта — 93 про-
т түйлагдахань. Ниитын
лай бүтээсые дээшэлүүл-
эй ашаар 3,5 шахуу мил-
н хүнэй хэхэ ажал алмаг-

лмалта арьбалалта түйла-
журам шангадхаха талаар
жээнүүд абтаһан байна.
тын продукт гаргалгада
эдбэрилгын материальна
гаша доошолуулагдаа, 3-һаа
шэ миллиард түхэригэй
хэи эд, элдэб материал,
ишэ электрын элшэ хүсэн
сад хэрэгсэлнүүд арьба-
даа. Арадай ажахын олзо
од 161,7 миллиард түхэриг
охо.
нэ табан жэлэй түрүүшын
р жэлэйхитэй сасуулбал,
—1984 онуудта хүдөө ажа-
продукцинуудые үйлэд-
илгын ниитэ хэмжээн 20
лиард түхэригөөр дээшээ
хаар багсаагдана.
ССР-эй 1984 оной Гүрэнэй
джет оршын талаар 102,1
цент, гаршын талаар —
4 процент дүүргэгдэхэ бай-

артиин XXVI съездын ба
СС-эй ЦК-гай удаадахи Пле-
уудэй шиидхэбэринүүдтэ,
СС-эй ЦК-гай Политбюро-
политическэ онсо шухала
аа шугамуудта, арадай ажа-
ба социальна гол шуха-
асуудалнуудаар нүхэр К. У.
ненкын үгэһэн заабари-
дта үндэһэлэн, СССР-эй
5 оной Гүрэнэй бюджет зо-
гдоһон байна гээд элид-
шэ тэмдэглэбэ. Ниитын хүг-
тын гол шэглэлнүүд —
эдбэрие ашаг үрэ ехэ-
гээр хүгжөөлгэдэ, научно-
ническэ дэбжэлтын ба ажа-
бүтээсые дээшэлүүлгын
шасые түргэдхэлгэдэ, ма-
иальна, ажалай ба финан-

сын нөөсэнүүдые али болохоор арьбалха ябадалда бюджедэй даабаринууд зорюулагданхай. Эдеэ хоолой, энергетическэ ба гүрэнэй социально-экономическа бусад программануудые, юрэнхы эрдэмэй ба тусхай мэргэжэл олгодог һургуулинуудые шэнэлэн хубилгалгые залан сэхээр бэелүүлгэ бюджедээр хангагдаха болоно.

Бюджет гүрэнэй түсэбтэй зохилдуулан таоигданхай. Экономикын, эрдэм наука ба соелой саашанхи хүгжэлтэдэ, арад зоной байдал һуудалые улам һайжаруулгада, гүрэнэймнай обороные бэхижүүлгэдэ хэрэгтэй мүнгэ зөөри һомологдоно.

СССР-эй 1985 оной Гүрэнэй бюджет оршын талаар 391,5 миллиард түхэриг, гаршын талаар 391,3 миллиард түхэриг байхаар сессиин үзэмжэдэ табигдана.

Оршын гол хуби — 90 гаран процентнь—социалис ажахын олзо доходһоо абтаха ниитын үйлэдбэриин ба продукцинуудай өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулгын, хэрэглэмжэ хангалгын үндэһэ һуури дээрэ гүрэнэй предприятинууд болон организацинуудай олзо доход, энэ жэлэйхитэй сасуулбал, 9,2 процентээр дээшэлжэ, 176,5 миллиард түхэригтэ хүрэхэ юм. Бүхы олзо доходой 93 процентнь материально-техническэ баазануудые бэхижүүлгэдэ, үйлэдбэрие экономическа талаар урмашуулгада ажахынуудтань үлөөгдэхэ болоно.

Гүрэнэй налогуудай татабариин хуби болгогдон хүн зоной зүгһөө оруулагдаха түлөөһэн 29,8 миллиард түхэриг болохо. Тэрэшэлэн предприяти болон организацинууд арадай ажахые хүгжөөлгын һомололгодо өөһэдынгөө мүнгэ зөөри ба банкнуудһаа абаһан урьһаламжануудаа оруулалсаха болоно. Тиигэжэ дээрэ заагдаһан гаргашанууд 400,7 миллиард түхэригтэ хүрэжэ, энэ жэлэй һомололгоһоо 6,2 процентээр ехэ байха зэргэтэй.

Манай түсэбүүдэй социально-политическэ гол зорилгонууд — совет хүнүүдэй ажаһуудалай элдэб хэрэглэмжые гүйсэд дүүрэнээр ба бүхы талаарнь хангалга ерэхэ жэлэй даабаринуудаар бодото дээрээ бэелүүлэгдэхээр, тодорхойгоор хараалагданхай. Арад зоной байдал һуудалые саашадань улам һайжаруулхаар, ажалай ба ажаһуудалай эрхэ байдалай бүхы комплексно залан сэхээр бэелүүлхээр хараалагдана. Бодото дээрэнь абахада национальна доходой бүхы ургалта хэрэглэмжын фонддо зорюулагдана гээшэ. Багшанарай, хүдөө ажахын зарим шатын хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэн дээшэлүүлэгдэжэ үргэлжэлхэ. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадагшадай тэдхэмжэ үргэдхэгдэхөөр, наһатай болоһон колхозникуудай пенсиин, тэрэшэлэн арбан жэлэй саада тээ наһанайнгаа амаралтада гараһан хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай пенсиин эгээл бага хэмжээе дээшэлүүлхээр хараалагдана. Нэгэ хүнэй бодото олзо доход 3,3 процентээр дээшэлхэ болоно. Хүн зоной байдал һуудалые һайжаруулха талаар табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһан хэмжээ яоуулгануудта 1985 ондо гүрэнэй ниитэ гаргашань 15,8 миллиард түхэригтэ хүрэхэ байна.

Байрын гэрнүүдые барилгын, научна шэнжэлгэнүүдые үнгэргэлгын, оршон тойронхи байгаали хамгаалгын һомололго тухай элидхэлшэ мэдээсэбэ. Социалис оронуудтай хэгдэдэг худалдаа наймаанай һомололгодо, хүгжэжэ байһан оронуудтай ашатай туһатай экономическа харилсаа холбоондо тэрэ ехэ анхарал хандуулба.

Алишье талада ашатай туһатай үндэһэ һуури дээрэ хүгжэнги капиталис гүрэнүүдтэй худалдаа наймаанай экономическа улам тогтууритай харилсаа холбоонуудые байгуулхаар Советскэ Союз бэлэн байһанаа харуулна гээд министр хэлэбэ. Бидэнэр уласхоорондын экономическа харилсаануудые гуримшуулхын түлөө, тэдэниие хүгжөөлгын замда тохёолдодог элдэб бэрхэшээлнүүдые усадхахын түлөө оролдонобди.

Наука болон техникын таһалгаряагүй хүгжөөгдэжэ байһан эрхэ байдалда манай социалис индустри арадай ажахы болон хүн зондо шухала хэрэгтэй продукци үйлэдбэрилгээ түсэбэй ёһоор дээшэлүүлнэ гээд элидхэлшэ тэмдэглэбэ. 1985 ондо промышленность хүгжөөлгэдэ бюджедһээ, мүн бусад оршонуудһаа 195,4 миллиард түхэриг һомологдоно. Промышленностиин «А» бүлэгэй һалбаринуудые хүгжөөлгэдэ тус тус министерство болон албан зургаануудаар 159,3 миллиард түхэриг гаргашалагдахаар хараалагдана.

Парти болон гүрэнэй социально-экономическа асари ехэ программа — СССР-эй Элшэ хүсэнэй программын даабаринуудые бодото дээрэнь бэелүүлгэ түсэб болон бюджедээр хангагдаха байна. Түлишын-энергетическэ комплексые бэелүүлгэдэ 43,8 миллиард түхэриг гаргашалагдахаар хараалагдана.

Арад зоной үргэн хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилгэ бодото эрилтые ахингяар хүгжөөгдэхэ. Промышленностиин «Б» бүлэгэй һалбаринуудай продукци үйлэдбэрилгын хэмжээн 4 процентээр дээшэлүүлэгдэхэ. Эдэ һалбаринуудай министерствэнүүд болон албан зургаануудта 36,1 миллиард түхэриг табигдахаар түсэблэгдэнэ. Тэрээнһээ гадна хүндэ промышленностиин министерствэнүүд өөһэдынгөө мүнгэ зөөриин нөөсын зарим хубиие культурно-ажаһуудалай ба ажахын хэрэглэлэй эд бараанай үйлэдбэрие үргэдхэлгэдэ зорюулха байна.

Ниитын үйлэдбэрие хүгжөөлгэ ажалай бүтээсые дээшэлүүлгээр тодорхойлогдоно. Энэ арга нүхэсэлэй ашаар национальна доходой бүхы шахуу ургалта түйлаха ба промышленна үйлэдбэри үргэдхэлгын 95 процентые түйлахаар хараалагдана. Промышленностьда ажалай бүтээсэ 3,7 процентээр дээшэлүүлэгдэхэ, эгээр процент бүхэн арадай ажахыда 7 миллиардһаа дээшэ түхэригэй продукци ба 1 миллиардһаа дээшэ түхэриг олзо доход нэмэжэ үгэхэ болоно.

Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ талаар иимэ ехэ даабаринуудые бодото дээрэнь бэелүүлхын тулада түсэб болон бюджет дотор арадай ажахыда научно-техническэ дэбжэлтые саашадань түргэдхэлгэтэй холбоотой үргэн ехэ хэмжээ яоуулганууд хараалагдана. Наука болон техникэ хүгжөөлгын нэгэдхэгдэмэл фонд, тэрэшэлэн шэнэ техникэ зохёохо ба үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэнэй түлөө урмашуулгын 5,3 миллиард түхэригэй фонд бии болгожо, министерствэнүүд болон албан зургаануудай мэдэлдэ үгтэхэ. Арадай ажахыда экономическа урмашуулгын 37,5 миллиард түхэригэй фонд бии болгогдохо.

Арьбалалтын журамые бүхы хэмжээгээр шангадхалгада зорюулагдаһан парти болон гүрэнэй холын хараата заабаринууд түсэб болон бюджет дотор хараада абтанхай. Ниитын үйлэдбэридэ материальна болон ажалай гаргашануудые бага болгохоор хараалагдана. Национальна доход абаха ушарта металл гаргашалга 2,3 процентээр, электрын элшэ хүсэ гаргашалга 0,9 процентээр доошолуулагдаха.

Гүрэнэй эд зөөриин нөөсэнүүдые арьбалха талаар 1985 оной даабаринууд эгээл багаар тодорхойлогдонхой. Тэдэ даабаринууд миил дүүргэгдэхэ бэшэ, харин үлүүлэн дүүргэгдэхэ ёһотой. Ажахыгаа ашаг үрэ ехэтэйгээр эрхилһэнэй ашаар предприятинуудай, областьнуудай, хизаар болон республикануудай түсэбһөө гадуур арьбалалтын фонднуудые байгуулха талаар оронойнгоо түрүү коллективүүдэй эдэбхи үүсхэлые КПСС-эй ЦК-гай Политбюро һайшаагаа. Эдэ фонднуудай мүнгэ зөөри ажалша коллективүүдэй социальна хэрэглэмжэдэ нэн түрүүн хүн зоной медицинскэ хангалга һайжаруулгада зорюулагдаха болоно.

Социалис үйлэдбэри ажахын тоосоондо түшэглэхэ ёһотой гэһэн Ленинэй заабари аихабтар шухала удха шанартай. Гаршые оршотойнь сасуулан хараха, түхэригөөр хиналта хэхэ, эдэбхи үүсхэлэй ба ажал хэрэгтэй һайнаар хандаһанай түлөө урмашуулгын, эсэсэй эрхим һайн үрэ дүнгүүдые түйлаһанай түлөө экономическа харюусалгые дээшэлүүлгын онол арга байһан ажахын тоосоое ажахын-эмхидхэлэй бүхы ажал яоуулгада бодото дээрээ бэелүүлэгдэһэн эрхэ нүхэсэл болгохо хэрэгтэй.

Энэ хадаа нэн түрүүн ниитын үйлэдбэриин эгээл олон звено — бригадануудта хабаатай. Бригадануудай бүхы гэшүүдэй хүдэлмэриингөө эсэсэй үрэ дүнгүүдээр материальна урмашуулгада хүртэхэ ябадалые улам үргэдхэхэ шухала.

КПСС-эй ЦК ба СССР-эй Министрнүүдэй Совет транспортын, илангаяа түмэр замай хүдэлмэрие саг үргэлжын анхаралһаа алданагүй. 1985 ондо бүхы түрэлэй транспортын ба хэлхеэ холбооной хүгжэлтэдэ 32 миллиард түхэриг һомологдоно.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой үгэһэн заабари энэ жэлдэ орон доторнай экономическа ехэ хэмжээнэй туршалга хэгдэжэ эхилээ. Тэрэнэй гол зорилго юуб гэхэдэ, хүдэлмэриин эсэсэй үрэ дүнгүүдэй түлөө харюусалга дээшэлүүлгэтэй зохилдуулан, предприятинуудай эдэбхи үүсхэл ба ажахы эрхилэлгые урмашуулгын шэнэ аша үрэ ехэтэй арга замуудые бэдэрэлгэ болоно.

Экономическа энэ туршалгын харуулжа байһанай ёһоор, бүхы дээрээ энэ хүдэлмэри предприятинуудай түсэбтэ даабари болон уялгануудаа дүүргэлгэдэ һайнаар нүлөөлнэ.

1985 оной январиин 1-һээ 26 министерство, мүн тэрэшэлэн олохон областьнуудай ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын предприятинууд экономическа туршалгада хабаадаха юм. Тиихэдээ туршалгые үргэдхэхын хажуугаар, эсэсэй үндэр дүнгүүдые түйлахые предприятинуудай ехээр оролдодог болоһые хараада абажа, тэрэнэй зарим гуримуудые нарижуулан һайжаруулха хэрэгтэй гэжэ мэдэрэгдээ.

Хүн зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалгые удаа дараалан һайжаруулха асуудалые Коммунис парти социальна программа дотороо түрүүшын ээлжээндэ табина.

Агропромышленна комплексын һалбаринуудай экономикые һайжаруулха талаар Эдеэ хоолой программын даабаринуудые хангахын тула 139 миллиардһаа дээшэ түхэриг 1985 ондо һомологдохо.

Түсэб болон бюджет дотор агропромышленна комплексын түрүү һалбарида — хүдөө ажахыда онсо анхарал хандуулагдаба. Тэрэниие саашадань хүгжөөлгэдэ, колхозуудай мүнгэ зөөрие оруулалсан, 105,8 миллиард түхэриг һомологдохоор хараалагдана.

КПСС-эй ЦК-гай октябриин (1984 он) Пленумэй баталан абаһан Газар тарялан шанаржуулан һайжаруулха удаан болзорой программа 1985 ондо бэелүүлэгдэжэ эхилхэ. Газар шанаржуулгын һайжаруулха хүдэлмэридэ 11,5 миллиард түхэриг һомологдохо. Энэнь 1,4 миллион гектар уһалагдадаг ба хатаагдаһан газар, 3,9 миллион гектар уһажуулагдаһан газар ашаглалгада оруулха арга олгохо.

РСФСР-эй Хара бэшэ хүрьһэтэй нютагуудай экономикые саашадань хүгжөөлгэдэ социально-политическэ ехэ удха шанар олгогдоно. Эндэхи колхоз, совхозуудта 9,7 миллиард түхэриг һомологдохо.

Парти болон гүрэнэй заабаринуудай, Эдеэ хоолой программын даабаринуудай үндэһөөр 1985 ондо колхоз, совхозуудай экономическа ба финансова байдалые саашадань һайжаруулха хүдэлмэри үнгэргэгдэхэ. Совхозуудай болон гүрэнэй хүдөө ажахын бусад предприятинуудай олзо доход 11,3 миллиард түхэриг, харин колхозуудай сэбэр олзо доход 12,6 миллиард түхэриг болохо. Ажахынууд энэ нилээд ехэ мүнгэ зөөрие экономическа болон социальна хүгжэлтын зорилгоор хэрэглэхэ байна. Совхозуудай мэдэлдэ 4,5 миллиард түхэриг хэмжээнэй финансын нөөсэнүүд һомологдохо. Ашаяа харюулжа бирадаггүй колхозуудта гэр байра, социально-соёлой болон харгын барилгада, страховой түлбэринүүдые түлэлгэдэ 3,3 миллиард түхэриг зорюулагдаха.

1985 ондо барилгын ехэ программа бэелүүлэгдэхэ болоно. Арадай ажахыда капитальна һомололтонуудай ниитэ хэмжээн 175,1 миллиард түхэригтэ хүрэхэ, гүрэнэй капитальна барилгада тэдэ мүнгэнэй 154 миллиард түхэригынь зорюулагдаха, 5,5 процент дээшэлхэ болоно. Капитальна һомололтонуудай экономическа талаараа ашаг үрэтэй шэглэлдэ — хүдэлжэ байгаа предприятинуудай техникые һэльбэн шэнэлэлгэдэ ба шэнэдхэн заһалгада ехэ анхарал хандуулагдана. Нэгэн доро баригдажа байгаа объектнүүдэй тооё эрид үсөөрүүлхэ зорилго табигдана.

Худалдаа наймаае ба ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын бүхы һалбаринуудые хүгжөөлгэ хадаа манай парти, правительствын гол анхаралда саг үргэлжэ байдаг. 1985 ондо розничэ эд бараанай эрьесые 334 миллиард түхэригөөр гэхэ гү, али 4,7 процент хүрэтэр дээшэлүүлхэ гэжэ хараалагдана. Ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын предприятинуудай мэдэлдэ 1,1 миллиард түхэриг хүгжэлтын зорилгоор үгтэхэ.

СССР-эй Гүрэнэй бюджедтэ социально-соёлой хэмжээ ябуулгануудта мүнгэ һомололго 123 9 миллиард түхэригтэ хүргэгдэхэ байна. Энэнь бүхы гаргашануудай гурбанай нэгэ шахуу хуби болоно. Тэрээнһээ гадна, предприятинууд болон эмхинүүд өөһэдынгөө мүнгэ зөөриһөө 29 миллиардһаа дээшэ түхэриг эдэ зорилгонуудта гаргашалха юм.

Юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй һургуулиие хубилган шэнэлэлгын гол шэглэлнүүдээр 1985 ондо хараалагдаһан хэмжээнүүдые бэелүүлгэдэ бюджет соо ехэ анхарал хандуулагдана. 951 мянган һурагшадай һууритай шэнэ һургуулинууд ашаглалгада оруулагдахаар түсэблэгдэнэ. Тэдэнэй 48 процентнь хүдөөгэй һургуулинууд болоно.

1985 ондо элүүрые хамгаалгые хүгжөөлгэ тэрэнэй һэргылэмжын хараа шэглэлые һайжаруулха замаар бэелүүлэгдэхэ юм.

СССР-эй Гүрэнэй бюджедтэ гүрэнэй социальна страхованиин бюджет дүн хамта 48,4 миллиард түхэригэй болохоор хараалагдаа.

Манай парти болон гүрэнэй эмхидхэхы ба политическэ бүхы ажал ябуулга хоорондоо холбоотой хоёр шэглэлээр— коммунис байгуулалтын ба дэлхэй дээрэ бата эб найрамдал хангалгын шэглэлээр ябуулагдадаг байна.

Фашизмые һамна бута сохижо, түйлаһан Агууехэ Илалтын 40 жэлэй ой — алдарта түүхэтэ һайндэр болотор хахад жэл хүрэхэгүй саг үлэбэ. 40-өөд жэлэй хугасаа соо хэзээшье дэлхэйн шэнэ дай үүдхэзгүй байһан ушарта Советскэ Союз болон бусад социалис оронууд габьяатай, тэдэнэй эб найрамдалта гадаадын политическэ залан сэхэ хараа шэглэл шиидхэхы удха шанартай.

Гэбэшье мүнөө дэлхэй дээрэхи байдал эрид түгшүүрилтэй болонхой. США-гай эгээл хархис империалис бүлэгөөрхид, НАТО-гай дай жүрөөдэһэн бүлэглэлэй талаар тэдэнэй союзнигууд энэ талаар харюусалгатай байна. Вашингтоной захиргаан амгалан тайбан байдал хангаха хүсэлэнтэй байһан тухайдаа худал хуурмаг мэдүүлгэнүүдые хэжэ, уласхоорондын байдалые улам түгшүүрилтэй болгоно, сэрэгэй хүсэ хэрэглэхые һэдэнэ, буу зэбсэгүүдые урдил-

дэн бүтээлгые түйлай ехэ
жээндэ гаргана.
Иимэ орёо түгшүүрил
уласхоорондын байдалда КП
эй ЦК-гай Политбюро, Со
правительство, нүхэр К. У. Ч
ненко ёһотойл ленинскэ
сэбэритэй, эрид шууд, з
сэхэ байһанаа харуулжа,
найрамдалай ба арадуу
аюулгүй байдалай түлөө,
түрэлтэндэ тохёолдуулагд
байһан ядерна дайнай а
лые зайсуулан сарахын тү
эдэбхитэйгээр тэмсэнэ.
КПСС-эй ЦК болон ССС
Министрнүүдэй Совет эб н
рамдалые сахин хамгаалха
раа шэглэлээ залан сэ
бэелүүлжэ, уласхоорондын б
далые тон зүбөөр сэгн
СССР-эй, тэрэнэй ханин
болон союзнигуудай аюул
байдалые бэхижүүлхэ, али
хы ээрхэг түримхэйшүү
шанга харюу сохилто
аргатай манай Зэбсэгтэ Х
нүүдэй дайшалхы бэлэн б
гые дээшэлүүлхэ хэмжээ
дые абана. Советскэ Союз
рэгэй булюу хүсэтэй боло
оролдоногүй, гэбэшье сэр
стратегическэ хүсэнэй тэн
рие хэндэшье буруу һ
гүүлхэгүй байна. 1985 о
СССР-эй Гүрэнэй бюджет
тор оборонын гаргашану
19,063 миллиард түхэриг
мологдохоор хараалагд
Энэнь бюджедэй гаргаш
дай 4,9 процент болоно б
Үйлэдбэрие хүгжөөлгые
шэдхэхэ арадай ажахын н
нэгэн комплексын үндэһ
бүхы союзна республикану
та эдэбхитэй хүдэлмэри яб
лагдана, социальна асууд
нууд эршэмтэйгээр шиид
дэнэ, олонациональна с
болбосорол хэлбэришэгүйгэ
ургана гэжэ элидхэлшэ т
дэглээ. СССР-эй Гүрэнэй бю
жедтэ союзна республикан
дай бюджет дүн хамта
миллиард түхэригэй боло
юм.
Союзна республиканууд
арадай ажахые хүгжөөлг
бюджедһээ ба бусад һо
лолгонуудһаа 170,5 миллиа
түхэриг гаргашалагдахаар х
раалагдана. Эдэ бүгэдэ
талаар гүрэнэй һомолһон
хы гаргашануудай 42,5 пр
центнь болоно.
Манай орон арбан нэгэд
табан жэлэй тон харюус
гатай шатада гараһань г
элидхэлшэ үгынгөө түгэсхэл
хэлээ. 1985 ондо оронойм
ниитын-политическэ бүхы а
байдал ээлжээтэ XXVII съе
дээ Коммунис партиин эд
хитэйгээр бэлдэлгын һүлдэ д
ро үнгэрхэ байна. Парти б
лон арадай бата нэгэдэл
байһые, КПСС-эй социаль
ба экономическа политик
бодото дээрэнь бэелүүлгэ
бүхы хүсэеэ, эршэ зориг
элсүүлхээр совет хүнүүдэй
гаршагүй хүсэл эрмэлзэл
байһые ерэхэ жэлэй ш
хүсэтэйгөөр харуулха байһа
дань, батаар этигэжэ болон
[Альга ташалга].

СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй хоёрдохи сесси

АЖАЛАЙ ШЭНЭ ҮЙЛАЛТАНУУД ТЭЭШЭ

Эхининь
юурта).
ор республика до-
нэй журам бүдүү-
айруулагдадаг, хуу-
сахигдадаггүй бай-
абаха, хулгайлха,
жэ бэшэхэ гутам-
баримтанууд ушар-

даг байгаа гэжэ депутат мэдүүлээ.

Эрхим шанартай хлопок ехээр үйлэдбэрилхэ гээшэ Узбекистанай ажалшадай гол зорилго болоно гэжэ ойлгонобди гээд тэрэ хэлэбэ. Энэ зорилгын амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байhыень хүдэлмэрие шэнжэлгэ элирхэйлэн харуулна.

Белоруссиин Компартиин Гомельско обкомой нэгэдэхи секретарь **А. А. Малофеев**, СССР-эй промышленна барилгын министр **Ю. Ф. Соловьев**, Азербайджанай Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь **К. М. Багиров**, Грузиин ССР-эй Зугдидска районой сай тарижа ургуулдаг Ингирскэ совхозой звеное даагша-механизатор **В. Г. Меунаргия** гэгшэд элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаhан байна.

НАЦИОНАЛЬНОСТЬНУУДАЙ СОВЕДТЭ

СССР-эй Верховно
латануудай заседа-
Национальность-
дэй түрүүшын за-
лээ.
В. Романов, Н. А.
В. Кузнецов, Б. Н.
В. М. Чебриков,
рднадзе, М. В. Зи-
н К. В. Русаковые
айлшад үни удаан
альга ташалгаа

сой түрүүлэлгэ доро
гэрөө.

эй хоорондохи үе
араhан депутадууд
дзиин болон Л. А.
дурасхаалые эндэ
еполон хүндэлбэ.

нгагдаhан депута-
түлөөлэлгые шал-
Мандатна комис-
Национальность-
дэй Мандатна ко-
үүлэгшэ О. С. Ми-
н байна. Тус элид-
хо тогтоол баталан

hүүлээр Националь-
Соведэй депута-
ой Гүрэнэй түсэбэй
жедэй проектнүү-
хэлсэжэ эхилээ.

Гүрэнэй түсэб бо-
ион СССР-эй Гүрэ-
дүүргэлтын яса-
1985 оной СССР-эй
оджет болон 1983
н Гүрэнэй бюдже-
л тухай Националь-
Соведэй Түсэблэл-
нэ комиссиин тү-
И. Масленников

Министрнүүдэй Со-
han түсэб болон
тор арадай ажахын
хүгжэлтэ, ниитын
ашаг үрын дээ-
нэй үндэhөөр ара-
лай хэм хэмжээ-
hайжаралга ха-
гэжэ тэрэ тэмдэг-

ажалшад КПСС-эй
литбюрогой шиид-
е, тэрээн дээрэ
рэнэй түсэб болон
проектнүүдые зүө-
э, гол түлэб hаи-
рые ехэ ханалга-
лан байха юм.
гай Политбюрогой
рэ нүхэр К. У.
хэлэhэн үгэ дотор
доторхи байдалай
олон талын шэн-
hэн, арадай ажа-
даошан хүгжэлтые
ар партийна, со-
жахын органуудай
үүдэй, ажалша
дэй хүсэл оролдол-
шэглэлнүүд тодор-
байна.

Верховно Соведэй
й даалгабаряар
й сар үргэлжын
1985 оной СССР-
түсэбые уридшалан
hэн, тиихэдээ тэрэ
VI съездын, КПСС-
даадахи Пленумүү-
нүүдай бүриму-
оно гэжэ тоолоно
лэгшэд мэдээсэбэ.

түсэбые шэнжэлэн
Палатануудай сар
комиссинууд арадай
эд бараа үйлэд-
худалдаалгын хэм-
нь розничнэ сэн-
миллион түхэригөөр
арга боломжонуу-
байна. Тиигэжэ
дурадхал оруу-
заоаринуудые ха-
түсэб баталха гэ-
Тэрэшэлэн бюд-
доходые 140 мил-
гөөр ехэ болгохо
аба.

жэ элишэлэгдэhэн
ой ашаар городууд,
нэй поселогууд бо-
эй районуудай ту-
сон түхэлтэй бол-
е хамгаалгын эм-
үдые медицинскэ
үдээр хангаха ба
ень капитальна
барилха, арадай гэ-
соёлой эмхи зур-
хэрэгсэл болон
үдые худалдажа
р бюджедэй гар-
ехэ болгохо арга-
гэжэ комиссинууд

даhан заhабаринуу-
вад, ерэхэ жэлэй
Гүрэнэй бюджедые
н дурадхал оруул-

н бюджедэй даа-
амжалтатайгаар
адаа ажахы эрхи-
жуулан hайжа-
р hалбари бүхэндэ,
лектив бүхэндэ му-

нөө ябуулагдажа байгаа хүдэлмэриин аша үрэнүүдhээ горитой ехээр дулдыдаха байна гэжэ депутат онсолон тэмдэглэбэ. Ерэхэ жэлнай шэнэ табан жэлэй түсэб табилгын үндэhэ hуури, эхи табиха жэл болохо байна, тиимэhээ энэ хүдэлмэриин удха шанар мүнөө улам шангадана гээшэ.

Шэнэ зорилгонуудай табигдажа байhан үедэ үйлэдбэриин мүнөө байгаа болон шэнээр ашаглалгада оруулагдаха хүсэ шадалнуудые хэрэглэлгэ hайжаруулха гэхэ мэтэ асуудалнууд онсо удха шанартай болоно. Комиссинуудай заседанинууд дээрэ хэдэ хэдэн министерствэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэ энэ талаар гүйсэд дүүрэн хүдэлмэри ябуулаагүйнь түлөө депутадууд шанга шүүмжэлэл хэhэн байна.

Алмалта, арьбалалтын гурим саашадань шангадхаха ябадал үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ шухала нөөсэ арга болоно. Гансал промышленностьда голодоhо гарраhан дээрэлээ жэлэй түрүүшын хахадта хахад миллиард түхэригhөө дээшэ хэмжээнэй хохидол ушаруулагдаа. Хоердохёо хэрэглэгдэхээр нөөсэнүүд ажахын хэрэглэмжэдэ гүйсэд ашаглагданагүй. Түлишын-элшэ хүсэнэй нөөсэнүүдые алмаха талаар бэелүүлэгдэжэ байгаа хэмжээнүүдые саашадань мүн лэ hайжаруулха хэрэгтэй болоно.

Ашаглалгада оруулагдаха ба гол шухала барилганууд дээрэ капитальна hомологонуудые гулидхан хэрэглэхэ ябадал байгша ондо хангагдаагүй, тиигэжэ объектнүүд сар болзор соогоо ашаглалгада оруулагданагүй гэжэ капитальна барилгын байдал хаража үзэхэдөө комиссинууд тэмдэглэhэн байна.

Эрдэм-техникын хүгжэлтэ дэбжэлтын түйлалтанууд бүри гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэхэ ёhотой байhан тухай нэмэлтэ элидхэл хэгшэ тогтоhон байха юм.

Оронойагропромышленна комплексын хүгжэлтын, Эдеэ хоолой программые бэелүүлгын асуудалнуудта комиссинууд бүримүhэн анхарал хандуулаа. КПСС-эй ЦК-гай октябриин (1984 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдэй, экономикын аграрна палобариин, бүхы арадай ажахын ашаг үрые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ Газар шанаржуулгын удаан болзорой программын шухала удха шанарые депутадууд онсолон тэмдэглэhэн байна.

Арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэ ехэ болгохо, хүн зониие хангалгын системые хүгжөөхэ гэhэн шухала социальна зорилго комиссинуудай гол анхаралда байгаа. Зарим hалбаринууд хүн зоной хэрэглэмжын эд бараа гаргаха түсэбтэ даабаринуудаа дүүргэнэгүй гэжэ тэмдэглэгдээ. Энэ хэрэгтэ арадай депутадуудай Соведүүд өөhэдынгөө эрхэнүүдые бүри эдэбхитэйгээр бэелүүлхэ ушартай.

1985 оной болон бүхыдөө түсэбтэ табан жэлэй даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэлгэ хадаа Эхэ оронойнгоо экономическа болон оборонно хүсэ шадалые бэхижүүлгэдэ оронойажалшадай оруулhан шэнэ ехэ хубита, партиин XXVII съездые ажалай шэнэ түйлалтануудаар угтаха гэhэн КПСС-эй ЦК-гай уряада эрхим жэшээтэ харюу болохо байна гэжэ үгынгөө түгэсхэлдэ тэрэ хэлээ.

Түсэбтэ табан жэлэй түгэсхэхы жэлэй Гүрэнэй түсэбэй ба бюджедэй проектнүүд тухай хэлэхэдээ, тэдэ арадай ажахын нэгэн ниитэ комплекс дотор оронойбүхы республиканuудай олон талын хүгжэлгэдэ шэглүүлэгдэнхэй гэжэ Украинын Компартиин ЦК-гай секретарь депутат **А. И. Мозговой** тэмдэглэбэ.

Үгэ хэлэгшэ Украинын ССР-эй жэшээhээ абажа, эрдэм-техникын хүгжэлтэ дэбжэлтын эршые түргэдхэhэнэй үндэhэ hуури дээрэ экономикын бүхы hалбаринуудые ашаг үрэтэйгөөр хүгжөөхын түлөө ажалшадай ябуулжа байгаа үрэ түгэс тэмсэл тухай хөөрэhэн байна. Доторой шэнэ нөөсэнүүдые ашаглалтада оруулан, экономикодо үзэгдэжэ байгаа hайн хубилалтануудые батадхаха ба арьбадхаха гэhэн, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой заседани дээрэ К. У. Черненкын хэлэhэн үгэ дотор табигдаhан энэ шухала зорилгые республикын ажалшад шиидхэжэ байнхай.

Үйлэдбэриин саашанхи ургалта хадаа аша үрэтэй арга нүхэсэлнүүдэй ашаар түйлагдаха ёhотой гэжэ депутат тэмдэглэбэ. Энээниие түйлаха арга замуудай нэгэн гэхэдэ, индустриин болон хүдөө ажахын хүгжэлтын шухалын шухала асуудалнуудые комплексно гуримаар шиидхэлгэ мүн болоно.

1985 оной түсэбэй болон бюджедэй проектнүүдые бэталха гэhэн дурадхал депутат оруулаа.

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо депутат **Л. П. Лыкова** оронойажалшадай түйлаhан амжалтануудые тэмдэглэхэ зуураа, Байгал-Амарай түмэр замай хараалагдаhан болзорhоо жэлээр урид ашаглалгада оруулагдаhые онсолон тэмдэглээ. Энэ барилга хадаа хани барисаанай болон интернациональна харилсаа холбооной илан мандалга мүн болоно гэжэ тэрэ хэлээ.

Байгша оной ба түсэбтэ табан жэлэй түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэлгэ, экономикые эршэмтэйгээр хүгжөөлгэ манай түрүүшын ээлжээнэй зорилго болоно, гэжэ тэрэ үгэеэ үргэлжэлүүлбэ. Энээнэй тулада бүхы нөөсэнүүдые хэрэглэхэ шухала. Арга боломжонуудтаа хүрэхэгүйгөөр хүдэлдэг предприятинуудай үшөөл бии байhантай эвсэжэ болохогүй. Республикын зарим районуудта капитальна барилга доогуур хэмжээндэ байлгагдана.

Белоруссиин партийна болон совет органууд экономико хүтэлбэрилгые нарижуулан hайжаруулгада онсо анхаралаа хандуулдаг, бии байгаа нөөсэнүүд болон арга боломжонуудые бүри хүсэдөөр хэрэглэхын тула хэмжээнүүдые абадаг гээд республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо депутат **М. В. Ковалев** тэмдэглэбэ. Ерэхэ жэлдэ хоёр үдэрэй туршада алмагдаhан материалнууд, түүхэй эд болон түлишөөр хүдэлхэ гэhэн партиин уряае республикын ажалшад халуунаар хүлеэн абаа, гэжэ тэрэ мэдээсэбэ. Арадай ажахын гол hалбаринуудые саашадань хүгжөөхэ талаар хараалагдаhан хэмжээнүүд тухай хөөрэбэ. Барилгые эршэмтэй түргэнөөр ябуулхын тула зохихо союзна зурганууд барилгын эмхинүүдые оньhожоруулгын шэнэ хэрэгсэлнүүдээр, илангаяа оньhон зэр зэмсэгүүд болон жэжэ хүдэлмэри оньhожоруулгын хэрэгсэлнүүдээр хангаха асуудалые шамдуулха ёhотой гэжэ депутат хэлээ.

Хлопок үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ гээшэ гол зорилгомнай гэжэ манай республикын ажалшад тоолодог,—гээд Узбегэй ССР-эй арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ депутат **Б. А. Лайдурова** хэлэбэ. Түсэбөөр хараалагдаhанhаа бүри ехэ утаhанай воталан ушар мүнөө жэлэй онсо шэнжэ болоо.

Эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтые хурдадхаhанай үндэhөөр үйлэдбэриие саашадань нарижуулан hайжаруулха болоноди гэжэ үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглээ. Түсэбүүдые бэелүүлгэдэ олониитэ ажалшадай эдэбхитэйгээр хабаадалга ябал шухала зорилго мүн. Энээнтэй хамта арадай хиналтын органуудай үүргэ дээшэлнэ. Арадай хинагшадай бүхэсоюзна зүблөөн, тэрээн дээрэ нүхэр К. У Черненкын үгэ хэлэлгэ тэдэнэрэй ажал ябуулгада шэнэ түлхисэ болоно үгэhэн байгаа. Энэ шухала хүдэлмэридэ олониитэ зониие амжалтатайгаар хабаадуулжа шадаhанhаа ажахын ба соёлой байгуулалтадахи амжалтанууд ехэтэ дулдыдаха.

Түлишын элшэ хүсэнэй комплексын тон шухала хубинь болодог дээрэhээнь газай промышленностиие саашадань хүгжөөлгэдэ 1985 оной түсэбэй проект шэглүүлэгдэнхэй,—гэжэ СССР-эй Газова промышленностиин министр депутат **В. А. Динков** хэлэбэ. Техникэ hэльбэн шэнэлээгүй hаа, hалбариин хүгжэлтын үндэр эршэ түйлахын аргагүй юм гэжэ тэрэ онсолон зааба. hүүлэй жэлнүүдтэ зохёогдоhон түрүү техническэ шиидхэбэринүүдэй хэмжээе үргэдхэхын хажуугаар холын хараатайгаар шэнэ техническэ бааза байгуулагдажа байнхай. Газ бүлэдэг бүри үрэ түгэс агрегадуудые зохёожо нэбтэрүүлгэ хадаа энэ шэглэлээр бэелүүлэгдэхэ гол зорилгонуудай нэгэн болоно.

Гэхэтэй хамта нефтиин болон газай нөөсэнүүдтэ гамтайгаар хандахые, газ гаргашалгын журамые хэрэглэгшэдэй дээшэлүүлхые депутат уряалба.

Республикын экономическа болон социальна хүгжэлтэдэ Казахстанай профсоюзуудай яажа хабаададаг тухай профсоюзуудай республиканска соведэй түрүүлэгшэ депутат **В. К. Кадырбаев** элидхэбэ. Казахай ССР-эй хэдэн зуугаад мянган ажалшад түсэбтэ табан жэлэй дүрбэн жэлэй даабаринуудые дүүргэнхэй. Малай үбэлжэлгые эмхитэйгээр үнгэргэлгэ агропромой хүдэлмэрилэгшэдэй шухалын шухала зорилго болоно.

Газар шанаржуулан hайжаруулха хүдэлмэри ябуулдаг эмхинүүдтэ республикын профсоюзуудай ехэ анхаралаа хандуулдаг тухай, бүтээсэ ехэтэй ажал түйлахын тула коллективүүдтэ тааруу зохид эрхэ байдал байгуулхын түлөө яажа тэмсэдэг тухайнь үгэ хэлэгшэ саашань зааба. hүүлэй хоёр жэлдэ, бүхы орондол адли, Совет Латвиин экономико эршэ түгэлдэрөөр хүгжөөгдөө,—гэжэ республикын Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ депутат **П. Я. Страутманис** тэмдэглэбэ. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлhэнэй ашаар промышленна продукциин бүхы ургалта хангагдадаг. Агропромышленна комплекс хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэжэ байнхай.

Гэхэтэй хамта хүнгэн промышленностиин хүгжэлтэ, барилгын материалнуудые үйлэдбэрилгэ түсэбтэ табан жэлэй даабаринуудhаа гээгдэнэ гээд депутат тэмдэглээ. Эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтын эршые дээшэлүүлхэ гээшэ гээгдэлые дабаха шухала арга мүн.

Арадай депутадуудай Соведүүдэй үүргын улам ургажа байhан тухай хэлэхэ зуураа, hалбариин болон территориальна түсэбүүдые бүри hайнаар тааралдуулха шухала гэжэ үгэ хэлэгшэ заагаа.

Каспиин далай дээрэхи «Нефтяные камни» хотын коллективые түлөөлнэ гээшэ,—гэжэ КПСС-эй XXII съездын нэрэмжэтэ нефть газ ба олзоборилхо талаар үйлэдбэриин нэгэдэлэй үрэмдэгшэ депутат **Г. Р. Ибрагимов** мэдүүлээ. Каспиин нефтьшэд үни удаан гээгдэлдэ байhан аад, тэрэнээ дабажа, даабаринуудаа амжалтатайгаар дүүргэдэг болоо гэжэ баяртайгаар мэдээсэхэ байнаб. Гүнзэгы уhан дороhоо нефть олзоборилгын апрелиин 28-най нэрэмжэтэ уурхайе яажа ашаглан хэрэглэдэг тухайгаа үгэ хэлэгшэ саашань хөөрэбэ. Партиин уряада харюу болгон, ерэхэ жэлдэ алмагдаhан материалнууд болон түлишын-элшэ хүсэнэй нөөсэнүүдээр гурбан үдэр хүдэлхэ гэжэ далайн нефтьшэд шиидээ юм.

Далайн нефть олзоборилогшодые hанаата болгодог зарим асуудалнуудтайгаар Госпланда ба союзна министерствэнүүдтэ депутат хандаба.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой заседани дээрэ нүхэр К. У. Черненкын хэлэhэн үгэ хэлхеэ холбооной бүхы шатануудай хүдэлмэриие нарижуулан hайжаруулха шэнэ түлхисэ болобо, гэжэ СССР-эй хэлхеэ холбооной министр депутат **В. А. Шамшин** хэлэбэ.

Хүдөө ажахын үйлэдбэриие залан хүтэлбэрилгые нарижуулан hайжаруулгада хэлхеэ холбоошодой хабаадалгые, БАМ-ай оршондохи районуудые ашаглан хэрэглэлгэдэ тэдэнэй оруулдаг хубитые үрэ түгэс хүдэлмэриин жэшээ болгон министр нэрлээ.

Журам саашадань hайжаруулга, даалгагдаhан хэрэгэй түлөө хүдэлмэрилэгшэ бүхэнэй, бүхы коллективүүдэй харюусалгые дээшэлүүлгэ хадаа hалбариин гол нөөсэнүүдэй нэгэнийнь болоно гэжэ депутат нэрлээ. Эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтые хурдадхалга, хэлхеэ холбооe хүгжөөхэ, хангалгын шанарые hайжаруулха шухала шэглэлнүүдэй нэгэнийнь болоно, Энэ талаар дүтэрхы ажалтай hалбаринуудтай харилсаа холбооe улам бэхижүүлхэ шухала.

• • •

Ноябрийн 28-да СССР-эй Верховно Соведэй сесси хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлбэ.

(ТАСС).

ТАНИИЕ ЯМАРААР ХАНГАНАБ

Хориин районой ажахынууд гүрэндэ hү худалдаха түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэжэ байна. Илангаяа Дээдэ-Тайлсын, Үдын, «Георгиевский» совхозуудай hү hаалиин фермэнүүдэй коллективүүд эрхим дүнгүүдые түйлаа. Партиин райкомой бюрогой гэшүүн Ж. Д. Сандаковагай хүтэлбэрилдэг, «Георгиевский» совхозой Амгалантын фермын hаалишад социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ ябана. Тус коллектив КПСС-эй райкомой болон районно Соведэй гүйсэдкомой дамжуулгын Улаан тугта хүртэhэн, районой Хүндэлэлэй самбарта бэшэгдэhэн байна.

Районой hаалишадай дундаhаа «Георгиевский» совхозой Ашангын фермын hаалишан, партиин гэшүүн Мария Кашаповна Катина онсо шалгарна. Тэрэ жэлэй эхинhээ үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 2529 килограмм hү haaraa.

Гадна hаалишад Мария Батуевна Ширапова («Георгиевский» совхоз), Ульяна Федоровна Землянухина (Хүлэй совхоз) болон бусад жэшээтэ ажалаараа мүн лэ шалгарна.

Район дотор хамта дээрээ hү hаалиин 16 фермэ хүдэлнэ. Фермэ бүхэнэйнь дэргэдэ улаан булангууд бии. Ажахынуудай улаан булангуудай хүдэлмэритэй танилсаха ушар hаяхан дайралдаба.

АНХАРХА ХЭРЭГТЭЙ

Анаагай совхозой гурбадахи отделениин фермын дэргэдэхи улаан булангые даагшаар ажалай ба дайнай ветерэн Жанчип Гылыкович Базаров хүдэлнэ.

Улаан булангайнь байра соо газааhаа орожо ерэхэдэ, дулааншье, hаруулшье, ханаарнь уряа лозунгнууд үлгөөтэй. Тусхай самбар дээрэ фермын hаалишадай түсэбүүд, социалис уялганууд аржыса бэшэгдэнхэй байба. Ажалай ветерануудта зорюулагдаhан стенд олоной анхарал татана.

Гадна сар үргэлжэ «дайшалхы хуудаhанууд», «Сахилгаанууд» гаргагдана. Энэ хүдэлмэри коммунист Ж. Г. Базаровай хүтэлбэри доро ябуулагдана.

Районой түбэй нэгэдэхи дунда hургуулиин hурагшад багшанартайгаа ерэжэ, лекци, хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэдэг, концертнүүдые харуулдаг байха юм.

Фермын hаалишад ажалай hүүлээр улаан булангаа сугларжа, хэжэ байhан хүдэлмэриингөө дүнгүүдые сорсолон гаргадаг, шэнэ газетэ, журналнуудые уншадаг, радио дамжуулгануудые шагнадаг, телевизор харадаг юм. Тон тиимэhээ тус улаан булан конкурс-харалгада түрүү hуури эзэлhэн байна.

— Үшөөл hайнаар хүдэлжэ, илангаяа үбэлэй үедэ hаалишадай ажал хэрэгтэ анхаралаа хандуулан, ехээр hү hааhын түлөө тэмсэл үргэнөөр дэлгэрүүлхэ гээшэ гол уялгамнай болоно, — гээд коммунист Базаров хөөрэнэ.

Энэнь тон зүбтэй. Зүгөөр Анаагай совхозой Онинoборскын, Буламай фермэнүүдэй дэргэдэхи улаан булангууд үшөөл муугаар хүдэлнэ. Байра соонь хүйтэн, пеэшэнгүүдынь сар дарыдаа түлигдэнэгүй. Энэ хоёр улаан булангуудай хүдэлмэри hонирхолтой, олондо ашатай туhатай болгохын тула совхозой парткомой секретарь Б. Д. Цыренов, профкомой түрүүлэгшэ В. А. Ильин гэгшэд анхаралаа багаар хандуулжа, хэмжээнүүдые абанагүй.

«Георгиевский» совхозой hү hаалиин гурбан фермын дэргэдэ яhала таарамжатай зохидхон улаан булангуудай байранууд баригданхай. Тэндэнь сэбэршье, дулааншье, мүн муу бэшээр шэмэглэн гоёогдонхой. Гэбэшье, эндэ лекци, хөөрэлдөөнүүд үшөөл үсөөн үнгэргэгдэнэ. Гэхэтэй хамта Анаагай сомоной Совет харьяата нютагуудай соёлой эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдые, hургуулинуудай багшанарые соёл болбосоролой хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадуулха талаар хэмжээнүүдые абанагүй.

Хасууртайн совхозой партбюро болон профком hү hаалиин фермэ дээрэхи улаан булан урда жэлнүүдэйхидэ орходоо hайнаар бэлдээ. Ажахын хүтэлбэрилэгшэд улаан буланда ерэжэ, hаалишад, малшад, тугалшадтай уулзажа, хөөрэлдэнэ. Хүдэлмэридэнь дайралдаhан дутуу дундануудыень усадхана.

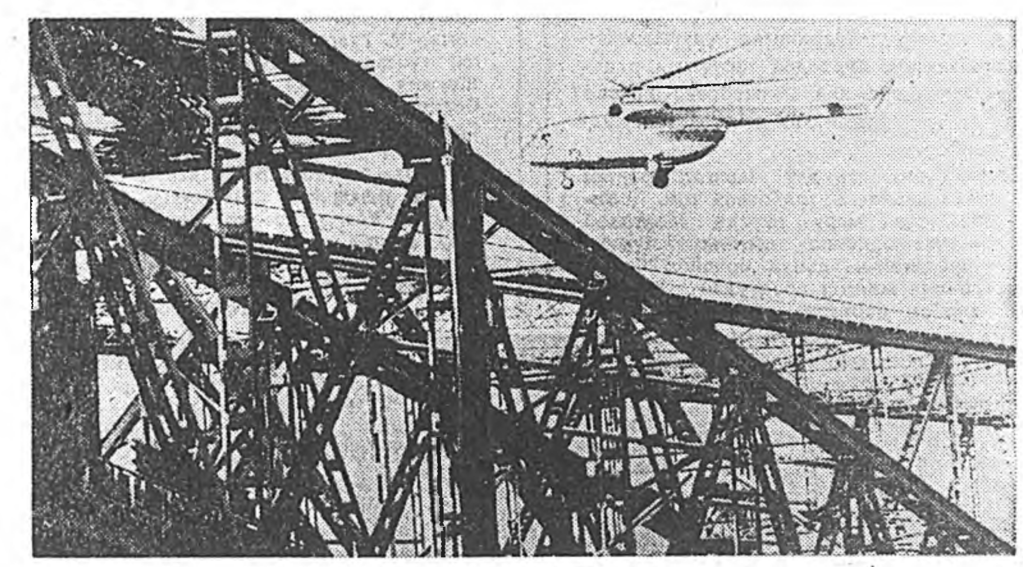
Хүлэй, Үдын совхозуудай фермэнүүдэй дэргэдэхи улаан булангууд муу бэшээр түхеэрэгдэнхэй.

Дээдэ-Тайлсын, Хүлэй совхозууд хоёр-хоёр hаалиин фермэтэй юм. Теэд тэдэнэр оройдоол нэгэ-нэгэ улаан булантай. Гэбэшье эдэ совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд ажалшадай hуудал hайжаруулха хэрэгтэ анхаралаа үшөөл багаар хандуулна.

hү hаалиин фермэнүүдэй дэргэдэхи улаан булангууд ажалшадай дунда үзэл сурталай хүдэлмэри нэбтэрүүлэн ябуулха зуураа, социалис мүрысөө hайнаар эмхидхэн, тэрэнэй үрэ дүнгүүдые сар дарыдань сорсолон гаргажа, олондо соносхожо байха зэргэтэй.

1984—1985 онуудай үбэлжэлгын үедэ малай фермэнүүдэй улаан булангуудай хүдэлмэриие үндэр хэмжээндэ ябуулха зорилготойгоор республиканска харалга-конкурс үнгэргэхэ гэжэ КПСС-эй обкомой бюро, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет, облпрофсовет ба ВЛКСМ-эй обком шиидхэбэри абаа бэлэй. Хориин районой соёлой хүдэлмэрилэгшэд энэ тогтоолые бэелүүлэн, конкурс-харалгада эдэбхитэйгээр хабаадаха дүүрэн арга боломжотой.

Г. БАДМАЕВ.
манай корр.

ГДР. «Интерфлюг» гэжэ авиакомпаниин «ниидэдэг кранууд»—вертолёдууд оронойбарилгануудта үргэнөөр хэрэглэгдэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Эспенхайн гэжэ шулуу нүүрhэнэй уурхайнуудые заhабарилга дээрэ вертолёдууд хүдэлжэ байна.

АДН—ТАСС-ай фото.

СОЦИАЛИС ОРОНУУДААР

АГРОПРОМЫШЛЕННА КОМПЛЕКС БАЙГУУЛАГДАНА

УЛААН-БААТАР. Сэлэнгын аймагта үрэ жэмэс тарижа ургуулха талаар томо агропромышленна комплекс байгуулагдана. Эндэ консервын заводой корпусуудай барилга дүүргэгдээд, хэрэгсэл түхеэрэлгэнүүд хабсаргагдажа байнхай. Тус предприяти жэлдээ 3 миллион баанха компот, джем, бусад амтатай продукци үйлэдбэрилдэг байха.

Зэргэлээд Шара голдо оршодог үрэ жэмэсэй томо ажахы заводые түүхэй эдээр хангадаг байха юм. Тэрэнэй хүдэлмэрилэгшэд яблониин, шасарганын элдэб сортнуудые, үрэ жэмэстэ модод болон hөөг бургааhа тарижа ургуулдаг. Тусхай шэглэлтэй үрэ жэмэсэй-овощой шэнэ ажахы оронойтүбэй районуудай хүн зониие үрэ жэмэсээр ба овощоор hайнаар хангаха.

ШЭНЭ ГЭС-эй БАРИЛГА ДЭЭРЭ

ХОШИМИН. СРВ-гэй урда хубидахи элшэ хүсэнэй гол объект — Чианай ГЭС-эй барилга дээрэ вьетнам барилгашад ба совет мэргэжэлтэд социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлнэ. Сагаи уларилаи ерёо хүшэр эрхэ байдалда станциие барилгашад хүдэлхэ болоно. Энэ жэлдэ оройдоол хэдэн hара соо — халуун оронойхура бороогой зогсожо, Донгнаи мүрэнэй уhанай татахадал эндэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулжа болодог юм. Богони болзорто барилгын талмай тээшэ hалаа замуудые бариха, хаалта бариха талаар ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри хэхэ, ерээдүйн машинна залай байшан тээшэ каналнуудые татажа дүүргэхэ гээд дээшэлүүлэгдэhэн шэнэ социалис уялганууд доторнь хараалагданхай.

Чиандахи митинг дээрэ барилгын нэгэдэмэл штабай начальник Чан Ван Зань үгэ хэлэхэдээ, шэнэ ГЭС хадаа хани барисаан ба харилсаа холбоон тухай совет-вьетнам договорые бодото дээрэнь бэелүүлгын, урда Вьетнамай элшэ хүсэнэй системые хүгжөөлгэдэ СССР-эй үзүүлдэг үрэ нүлөөтэй туhаламжын жэшээ болоно гэжэ онсолон тэмдэглээ hэн.

ТҮСЭБТЭ ТАБАН ЖЭЛЭЙ hҮҮЛШЫН ЖЭЛЭЙ ТООСООГООР

ХАНОИ. Овощ болон үрэ жэмэс болбосоруулха «Лонгдинь» гэжэ заводой хүдэлмэрилэгшэд түсэбтэ табан жэлэй hүүлшын жэлэй тоосоогоор хоёр hара соо хүдэлжэ байнхай. Гурбан жэлэй саада тээ предприятиие шэнэлэн заhаhанай hүүлээр консервэнүүдые үйлэдбэрилгэ гурба дахин дээшэлhэн байна. Жэл бүри гадаадын оронуудта, тэрэ тоодо Советскэ Союзда гурба мянган тонно консервэлэгдэhэн ананас, үрэ жэмэсэй компот болон бусад продукци ябуулагдадаг.

Вьетнамай үрэ жэмэс болон овощой ажахые хүгжөөхэдэнь Советскэ Союз ехээр туhалдаг. СРВ-гэй элдэб провинцинуудта хэдэн арбаад туршалгын станцинуудта совет ба вьетнам селекционернүүдэй хүтэлбэри доро Вьетнамай эрхэ байдалда тааруу овощой болон үрэ жэмэстэ ургамалнуудай шэнэ сортнууд шэлэгдэдэг.

(ТАСС).

ХИЛЫН СААНАhАА
ТАСС • АПН

ЯДЕРНА ДАЙНАЙ АЮУЛЫЕ ЗАЙСУУЛАН САРАХА

Мүнөө хүн түрэлтэндэ тохёолдуулагдажа байhан ядерна дайнай аюулые зайсуулан сараха гэhэн уласхоорондын ажабайдалай энэ шухала асуудалые шиидхэхын тула Советскэ Союз өөhэдhөөнь дулдыдаhан бүхы юумэ хэхэ байна. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненкын Великобританиин лейбористэ партиин хүтэлбэрилэгшэ Н. Кинноктэй уулзалгые гадаадын оронуудай хэблэл, ниитын ажал ябуулагшад шэнжэлхэдээ, иимэ тобшолол хэнэ. Великобританитай хани хүршэ ёhоной харилсаагаа хүгжөөхые, адли тэгшэ эрхын ба али алиндань ашатай туhатай байлгын үндэhэ hуури дээрэ тэрээнтэй холбоо барисаа тогтоохые Советскэ Союз үнэн зүрхэнhөө хүсэнэ гэжэ Лондоной бүхы газетэнүүд тэмдэглэнэ.

Вашингтонтой шэнэ хэлсээ баталхые шиидэнхэй байhанаа Советскэ Союз үнэн зүрхэнhөө батаар мэдүүлнэ гэжэ Н. Киннок К. У. Черненкэтэй уулзаhанайнгаа hүүлээр мэдүүлээ гээд **Рейтер** агентство дамжуулна. Энэ харилсаае 70-дахи онуудай hүүл багай оршон байдалда тэхэрюулэн бусаахые СССР уряална.

Совет хүтэлбэрилэгшэ США-тай хөөрэлдөө хэжэ, элдэб түхэлэй ядерна буу зэбсэгүүдые хинаха талаар али алиндань ашатай туhатай хэлсээ баталхые үнэн зүрхэнhөө хүсэнэ гэжэ **«Таймс»** газетэ бэшэнэ.

Оршон байдалай саашанхи хүгжэлтэ гол түлэб США-гай шэнээр hунгагдаhан захиргаанhаа, эб найрамдалта мэдүүлгэнүүдээ тодорхой удхатай болгохоор тэрэнэй бэлэн байлгаhаа дулдыдаха юм гэжэ хөөрэлдөөндэ хабаадагшад үгэеэ ойлголсоо гээд **«Морнинг стар»** газетэ тэмдэглэнэ.

Замбуулинай дайдада буу зэбсэгүүдые дэлгэрүүлэн тараахагүй, стратегическэ ядерна буу зэбсэгүүдые, дундуур зайда хэрэглэгдэхэ ядерна түхеэрэлгэнүүдые хороохо тухай хоорондоо холбоотой бүхы асуудалнуудаар хөөрэлдөөнүүдые эхилхые Советскэ Союз США-да дурадхаба гэжэ **«Вашингтон пост»** бэшэнэ. Эдэ бүхы шэглэлнүүдээр Советскэ Союз эгээл таарамжатай шиидхэбэринүүдые олохоор бэлэн байна.

Үнэн сэхэ, адли тэгшэ эрхын үндэhэ hуури дээрэ США-тай харилсаа холбоо тогтоохын түлөө Советскэ Союз тэмсэнэ гэжэ **«Нью-Йорк таймс»** газетэ батална.

Буу зэбсэгүүдые хинаха талаар хөөрэлдөөнүүдые хэхые совет хүтэлбэрилэгшэ дахинаа Холбоото Штадуудта хандаба гэжэ **Эй-би-си** гэдэг телекомпани дамжуулна.

Ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгын түрүүшын үдэрhөө хойшо СССР тэдэниие хуулида харша гэжэ соносхохын түлөө, тэдэнэй нөөсэнүүдые үгы хэхын түлөө шууд сэхээр тэмсэдэг юм гэжэ Баруун Германиин **ЦДФ** гэжэ телевидени онсолон тэмдэглэнэ. СССР-эй hанамжын ёhоор, бүхы дэлхэй дээрэ ядерна буу зэбсэгүүдые бүрин хүсэдөөр усадхаха гээшэ эрхим hайн шиидхэбэри болоно. Гэбэшье СССР энэ зорилгые бэелүүлхэ ёhотой зарим хэмжээнүүдые — ядерна буу зэбсэгүүдые хороохо, дэлхэйн элдэб районуудта ядерна буу зэбсэггүй зононуудые байгуулха хэлсээнүүдые, мүн бусад алхамуудые hайшаана.

«СССР буу зэбсэгүүдые хуряахые, эб найрамдал хангахые оролдоно», «Амгалан тайбанаар зэргэ оршолгын, адли тэгшэ эрхын ба аюулгүй байдалай гол ёhонууд — уласхоорондын харилсаанай үндэhэ hуури мүн», «СССР хөөрэлдөөнүүдэй, этигэл найдалай түлөө тэмсэнэ» — гэhэн гаршагууд доро **социалис оронуудай түрэл газетэнүүд** түрүүшынгээ хуудаhануудта дэлгэрэнгы материалнуудые толилбо. Ядерна дайнай аюулhаа бүмбэрсэг дэлхэйн арадуудые аршалан абарха гээшэ Советскэ Союзай бэелүүлдэг политика болоно.

Чехословакиин **«Руде право»**, ГДР-эй **«Нойес Дойчланд»**, Токиогой **«Майнити»**, Кипрэй **«Харавги»** газетэнүүд К. У. Черненкын Н. Киннoгтэй уулзалга тухай материалнуудые үргэнөөр толилбо.

СТОКГОЛЬМЫН КОНФЕРЕНЦИ

СТОКГОЛЬМ. Европодо этигэл найдалые, аюулгүй байдалые, буу зэбсэгүүдые хуряаха хэмжээнүүдээр үнгэргэгдэжэ байhан Стокгольмын конференциин ноябриин 27-до болоhон пленарна заседани дээрэ совет делегациин гэшүүн—генерал-майор В. М. Татарников үгэ хэлэбэ. Европын элдэб районуудта ядерна буу зэбсэггүй зононуудые байгуулха тухай асуудалай зүбшэн хэлсэлгэтэй дашарамдуулан, «Ядерна буу зэбсэггүй зононуудые байгуулха гээшэ аюулгүй байдалые бэхижүүлхын түлөө тэмсэлдэ шухала шэглэл болоно», — гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненкын хэлэhэн үгэдэ гол анхаралаа хандуулба.

Иимэ зононуудые байгуулхын түлөө Европын оронуудай политическэ ба ниитын ажал ябуулагшад эдэбхитэйгээр тэмсэнэ. Залан сэхэ хараа шэглэлээ хүтэлбэри болгон, ядерна буу зэбсэггүй зононуудта хабаадахые хүсэhэн оронуудта эсэргүүгээр ядерна буу зэбсэг хэрэглэхэгүй байhан тухайдаа СССР мэдүүлнэ.

США болон НАТО-гай бусад оронуудай бэелүүлжэ байдаг харата ябуулгануудые совет делегат эрид буруушааба.

ПАЛЕСТИНЫН НАЦИОНАЛЬНА СОВЕДЭЙ СЕССИ

АММАН. Палестинын национальна соведэй (парламентын) 17-дохи сесси Иорданиин нийслэл хотодо нээгдэжэ, Палестинын эсэргүүсэлтын хүдэлөөе, мүнөө үедэ хүдэлөөнэй бэелүүлхэ зорилгонуудые зүбшэн хэлсэхэ байна.

Мүнөө үедэ тэрэниие зарлаха гээшэ таарамжагүй байна гэжэ тоолон, ООП-то ородог хэдэн эмхинүүд сессидэ хабаадахые арсажа байhан тухайдаа соносхоо.

КУВЕЙТ. Палестинын национальна соведэй түрүүлэгшэ Х. Аль-Фахум НСП-гэй Амманай сессидэ хабаадахые арсажа байhан тухайдаа КУНА гэдэг агентствэдэ интервью үгэхэдөө мэдүүлээд, палестинынхидэй дунда бата нэгэдэлэй үгы байhан дээрэhээ энэ сесси зарлагдаха ёhогүй байгаа гэжэ тэмдэглэбэ. Сессиие зарлахын тула ООП-ой бүхы отрядуудай хоорондо үргэн ехэ хөөрэлдөө үнгэргэхэ шухала гэжэ тэрэ хэлээ.

ХАНИ БАРИСААНАЙ ХОТО

Буряадай АССР-эй урда хилэ дээрэ эртэ урдын түүхэтэй Хяагта хото оршодог юм. 1727 ондо энэ хото анха түрүүн байгуулагдаа hэн. Географическа болон экономическа талаhаа ехэ таатай зохид газарта түбхинэhэн Хяагтада соёлой талаар эршэмтэй түргэн хүгжэхэ эрхэ байдал эхинhээ хангагдаа. Энэ хототой манай ороной олохон мэдээжэ хүнүүдэй хүби заяан ба намтар таhаршагүй холбоотой гэжэ онсолон тэмдэглэмээр. Дэлхэй дээрэ эгээн түрүүшын электромагнитна телеграфые эндэл мэдээжэ ухаалан зохёогшо, Зүүн зүгэй оронуудые шэнжэлдэг эрдэмтэн П. Л. Шиллинг зохёоhон байха. «Алдарта далай —нангин Байгал» гэжэ домог түүхэдэ ороhон дууе Хяагта хотын багша поэт Д. П. Давыдов найруулhан гээшэ. Эндэhээл энэ дуун мүнхэ замаа эхилээ бшуу. Хотын түүхэтэй ородой суута аяншалагшад болон эрдэмтэд Н. М. Пржевальскиин, П. К. Козловой, В. А. Обручевой намтарнууд нягта холбоотой. Зүүн зүгэй оронуудые шэнжэлхэ зорилготой холынгоо замда тэдэнэр Хяагта хотоhоо мордодог байhан юм. Мүн декабристнууд аха дүүнэр Бестужевууд, И. И. Горбачевский, С. П. Трубецкой, К. П. Торсон гэгшэд саг үргэлжэ Хяагта ерэдэг, энэ хотоhоо холо бэшэхэнэ ажаhуудаг байhан гээшэ. Мүнөөнэй Хяагтын хизаар ороноо шэнжэлгын музей соо оробол, декабристнуудай баатарлиг ажабайдал ба тэмсэлтэй нягта холбоотой экспонадуудые олоор хараха байхат. Эндэл буряадай түрүүшын эрдэмтэн Доржи Банзаров hураhан, шэнжэлхы ажал хүдэлмэриингөө түрүүшын алхам хэhэн юм. Буряадай түрүүшын революционер Цыремпил Ранжуровай намтар мүн лэ эртэ урдын энэ хототой таhаршагүй холбоотой.

Хяагта хото аха дүү Монгол арадтай тон нягта харилсаа холбоотой юм. Эндэл 1921 оной март hарада Монголой Арадай-революционно партиин түрүүшын учредительнэ съезд болоhон байна. Совет болон монгол арадуудай хоорондохи холбоо барисаае бэхижүүлгэдэ ба хүгжөөлгэдэ гайхамшагта ехэ габьяатай байhанайнгаа түлөө Хяагта хото Монголой Арадай Республикын дээдын шагнал хайра болохо Сүхэ-Баатарай орденоор шагнагдаhан юм.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Хяагта хотын совет-монгол хани барисаанай музей соо. Энээхэн лэ таhалга соо 1921 оной мартда Монголой Арадай-революционно партиин нэгэдэхи съезд боложо үнгэрhэн юм. Музейн эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэд К. Ананьева, А. Курочедова (баруун гарhаа) хүндэтэ айлшадаа эндэ табигдаhан экспозицитай танилсуулжа байна: (зүүн гарhаа) Хяагтын райгүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо В. Гулгонов, МНР-эй Сэлэнгэ аймагай гүйсэдкомой харюусалгата секретарь Жигжид, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй эмхидхэлэй таhагые даагша С. Санжиев, МНР-эй Сэлэнгэ аймагай гүйсэдкомой эмхидхэлэй таhагые даагша Буянтогтох. 2. Монгол арадай гайхамшагта хүбүүн Дамдинын Сүхэ-Баатар 1920—1921 онуудта Хяагта хотодо нюусаар байhан юм. Мүнөө эндэ Монголой арадай-революциин вождь Сүхэ-Баатарай гэр-музей эмхидхэгдэнхэй.

ТАСС-ай фотохронико.

ТҮРЭЛ НЮТАГАЙМНАЙ ТҮҮХЭhЭЭ

hУРАГШАДАЙ ЭДЭБХИ БАДАРУУЛХА

Бүгэдэ совет арадаймнай агууехэ hайндэр — Илалтын 40 жэлэй ойдо орон доторнай үргэн ехэ бэлдэлгэ боложо байна. Энэ ехэ хүдэлөөндэ республикымнай бүхы hургуулинууд хам оролсон, «Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай түүхэ бэшэгэй» хуудаhануудые нютагайнгаа, районойнгоо жэшээ дээрэ hурагшад бэлдэнэд. hурагшадай эдэбхи үүсхэлтэй хүдэлмэри тухай хэдэн олон жэшээнүүдые дурдажа, hургуулинуудта бурьялжа байhан бэдэрэлгын, бэлэдхэлэй хүдэлмэри тухай хөөрэхэ хүсэлтэйб.

Улаан-Үдын 14-дэхи дунда hургуулиин «Поиск» гэжэ клуб республика дотороо эрхимүүдэй тоодо ородог. Клубые түүхын багша Л. В. Барамидзе хүтэлбэрилдэг. Тэрэнэй ударидалга доро hайн дураараа сугларhан hурагшад Улаан Тугта гвардейскэ стрелково 82-дохи дивизиин дайшалхы зам тухай материалнуудые суглуулдаг юм.

Тус дивизи 1942 оной хабар Забайкалида бүридхэгдэhэн намтартай. Тэрэнэй бүридэлдэ Буряад оронооймнай хэдэн мянгаад хүбүүд, тэрэ тоодо 400 буряад сэрэгшэ ороhон юм. 1942 оной зун тэрэ дивизи баруун фронт эльгээгдэжэ, Сталинградые баруун-хойто зүгhөөнь хамгаалха зорилготойгоор хатуу шанга байлдаануудта хабаадажа эхилээ hэн. Дивизиин бүридэлдэ нютагаймнай хүбүүд: фронтовой фотограф С. М. Дугаров, политрук Ц. Н. Номтоев (мүнөө Социалис Ажалай Герой), артиллерист З. Р. Очиров, хэлхеэ холбоошо Н. В. Козлов, П. П. Еранский, штабай хүдэлмэрилэгшэ Д. Б. Дашиев болон бусад дайлалдаhан байна. Дайнай үедэ эрэлхэг габьяа харуулhанайнгаа түлөө дивизи Верховно Главнокомандалагшын баяр баясхаланда 19 дахин, мүн СССР-эй Верховно Соведэй Грамотануудта хүртэhэн юм. Дивизиин 18 сэрэгшэд, офицернүүд Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэтэй, 32 сэрэгшэд Алдар Солын орденой дүүрэн кавалер болоhон байна. Тэдэнэй дунда Буряадай хүбүүд Б. М. Дамчеев, Н. Ф. Суворов, Н. И. Быков гэгшэд бии.

Гусиноозерскын 1-дэхи дунда hургуулида hурагшадые сэрэгэй-патриотическа талаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ эрэлхэг зоригой хэшээлнүүд, «Советскэ Союзда алба хэнэб» гэhэн үдэшэнүүд, дайнай ветерануудтай уулзалганууд, уншагшадай конференцинүүд, классай хэшээлнүүд, тусхай hаранууд заншалта болонхой. Тус hургуулида Э. З. Черепановагай хүтэлбэрилдэг «Память» гэжэ клуб музей хоёр hайнаар хүдэлдэг. Өөhэдынгөө микрорайондо ажаhуудаг дайнай бүхы ветерануудые бүридхэлдөө абажа, тэдэнэй дайшалхы зам тухай хөөрэhэн материалнуудые соёлой байшан соо стендэ үлгэhэн байна. Дайнай үедэ Украинада эмхидхэгдэhэн партизануудай «Победитель» гэжэ отряд тухай отрядай дүлэтэ баатарчууд — Советскэ Союзай Геройнууд Н. И. Кузнецов, Д. М. Медведев тухай баян материал суглуулагданхай. Тиихэдэ Буряад ороной Геройнууд тухай материалнууд жэл бүри олошорно.

Мүнөө республикымнай hургуулинуудта Ленинскэ 82 зал болон таhагууд, хизаар ороноо шэнжэлэлгын 93, дайшалхы алдар солын 13 музейнүүд, хизаар ороноо шэнжэлэлгын 164 булан, Кабанскын дунда hургуулида Комсомолой алдар солын музей хүдэлнэ. Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй, Кабанскын, Баргажанай, Хурамхаанай, Загарайн, Зэдын районуудай hургуулиин музейнүүдтэ ехэхэн хэмжээнэй хүдэлмэри ябуулагдажа, удхаараа гүнзэгы олон материалнууд суглуулагданхай. Никольскын, Бэшүүрэй 1-дэхи, Үлэгшэнэй, Хэрэнэй, Шэнэ Элхиин, Улаан-Үдын 52-дохи, 46-дахи дунда hургуулинуудай, Харланай, Зэлтэрын 8 жэлэй hургуулинуудай музейнүүдэй хүдэлмэри үндэр сэгнэлтэдэ хүртэдэг.

«Ленин мүнөөшье амидыhаал hаа амиды» гэhэн ниитэ уряа доро Бабушкин хотын 56-дахи hургуулиин hурагшад хүдэлдэг. hурагшад В. И. Ленинэй нүхэр, шаби ба соратник И. В. Бабушкинай ажабайдал, революционно ажалябуулга тухай материалнуудые суглуулаад, тэрэнээ hайнаар үзэдэг, хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэдэг юм. Үшөө 1965 ондо «Бабушкинай булан» эмхидхэгдээ hэн. Ерэхэ жэлынь hургуулиин музей боложо, хоёр жэлэй үнгэрhэн хойно «арадай» гэhэн нэрэ зэргэдэ хүртэhэн габьяатай. И. В. Бабушкинай түрэhөөр 100 жэлэй ойдо, 1973 ондо Буряадай нэгэдэмэл музейнүүдэй филиал—гүрэнэй музей болоhон байна. Эдэ бүхы жэлнүүдтэ музейе ниитын эдэбхитэн А. М. Шеина хүтэлбэрилнэ. Мүнөө 1-дэхи классайхид музейдэ орожо, И. В. Бабушкинай ажабайдалтай анха түрүүшынхиеэ танилсадаг, 3-дахи классай hурагшадтай музей соо эрэлхэг зоригой хэшээлнүүд, пионернүүдэй сборнууд, комсомолшуудай суглаанууд. Ленинскэ зачедууд үнгэргэгдэдэг hайхан ёho заншал жэлhээ жэлдэ бэхижэнэ. Тиихэдэ музейн дэргэдэ эдир экскурсоводуудай кружогто сэгнэлтэ үгэhэн мэдүүлэлнүүдые hайшаалай дэбтэр сооhоо уншахат. Жэл бүри январь hарада (И. В. Бабушкин январь hарада түрэhэн, наhа бараhан юм) «Бабушкинай үдэшэнүүд», пионернүүдэй линейкэнүүд, дайнай болон ажалай ветерануудтай уулзалганууд үнгэргэгдэдэг болонхой. Тиигэжэ Бабушкин хотын 56-дахи hургуулиинхид дүлэтэ революционер Иван Бабушкинай дурасхаалые нангинаар сахижа байнхай гэжэ онсо тэмдэглэмээр.

Загарайн райондо Шэнэ-Элхиин hургуулиин хизаар ороноо шэнжэлгын музейн бааза дээрэ эмхидхэгдэhэн «хизаар ороноо шэнжэлэгшэ» гэhэн бүлгэм удха түгэлдэр хүдэлмэри ябуулдаг. Түрэл республикынгаа газар нютагуудтай танилсаха зорилготойгоор олон үдэрэй аян замда тэдэнэр гарадаг байна. Тиигэжэ тэдэнэр Байгал далай, Лимнологическа институдай музей болон Коти hуурида оршодог Эрхүүгэй гүрэнэй университедэй биостанцитай танилсаа. Эдэнэй хүдэлмэреэ «Бурятгеология» нэгэдэлэй геологическа музейтэй дүтын харилсаа холбоотойгоор ябуулдаг.

1-дэхиhээ 10-дахи классай hурагшадай Шэнэ-Элхи шадар аяншалха 10 гаран маршрут бэлдэгдэнхэй. Тиигэжэ hурагшад аяншалха зуураа Мангозей нуурай ургамалнуудай, тэндэ ажамидардаг ан амитадай, загаha жараахайнуудай нэрэнүүдые элирүүлээд, нуурай карта-схемэ буулгажа, нуурые паспорттай болгоhон байна. Аяншалгын нүгөөдэ зам Мухар-Талын уурхай хүрэтэр hурагшадые абаашадаг. Уурхайда hурагшад практическа хэшээлнүүдые үнгэргэжэ, тэндэ ушардаг олон янзын шулуунуудые суглуулhан байна. Багшанар болон hурагшадай энэ олон жэлэй хүдэлмэриин ашаар хизаар ороноо шэнжэлгын музей нээгдээ. Музейнь түүхын ба байгаалиин таhагуудhаа бүридэдэг. Музейн хүдэлмэридэ hургуулиин шеф — Хандагатайн леспромхоз ехэ туhа хүргэдэг. Тэдэнэй аша туhаар ан амитадай ба шубуу шонхорой 47 дүрсэ (чучело) худалдажа абтаhан байна.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадаhан нютагайнгаа сэрэгшэд, hургуулиин комсомолшуудай, леспромхозой, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түүхэнүүд, Социалис Ажалай Герой Кудряшов, граждан дайнай баатарнууд болон декабристнууд тухай музейн түүхын таhагта дэлгээгдэhэн материалнууд хөөрэнэ. Музейе географиин багша С. И. Сафронова хүтэлбэрилдэг. Музейн совет саг үргэлжэ сугларжа, hонирхолтой шэнэ хэмжээ ябуулганууд тухай зүбшэн хэлсэжэ байдаг юм. Республикымнай бусад hургуулинуудай hурагшад, леспромхозой хүдэлмэришэд музейтэй танилсадаг байна. Тиигэжэ тус музей hуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин түб боложо, сэгнэшэгүй ехэ үүргэ дүүргэнэ гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

Юрэдөө, аяншалгын — хизаар ороноо шэнжэлгын кружогууд угаа hонирхолтой ажал хэрэгүүдээр баян байдаг. Тиимэ кружогууд гол түлэб, hургуулинуудта, Пионернүүдэй байшангуудта, ажаhуудаг газартаа эмхидхэгдэhэн хүүгэдэй клубуудта хүдэлдэг.

Улаан-Үдын 49-дэхи hургуулиин дэргэдэ байгуулагдаhан «Ермак» гэжэ клубай хүдэлмэри олоной анхарал татадаг болонхой. Юрэнхыдөө тус клубта 7-дохиhоо 9-дэхи класс хүрэтэр hурадаг hурагшад ябадаг. Аяншалга, экскурси хэжэ, түрэл хизаар орондоо хүүгэдые дурлуулха, тэдэнэй элүүр энхые хатуужуулха гээшэ клубай гол зорилго юм. Эндэ hурагшад хизаар оронойнгоо байгаалитай, түүхэтэй, соёлтой танилсажа, аян замда гарадаг, мүрысөөн болон следтэ хабаададаг. Долоон хоногто 2—3 дахин үнгэргэгдэдэг хэшээлнүүдые Октябрьска районой Пионернүүдэй байшангай методист П. А. Колосова ябуулдаг. Зүг шэг тодорхойлхо, спортивна ба фотографическа карта хэрэглэжэ hураха, аяншалгын ба хизаар ороноо шэнжэлгын талаар дүршэл шадабаритай болохо гэхэ мэтэ асуудалнуудаар хэшээлнүүд хүүгэдэй анхаралые ехээр татадаг байна. Хэшээлнүүдтэ абаhан мэдэсээ мүрысөөнүүдтэ, аян замда гүнзэгырүүлдэг. hуралсалайнгаа жэлэй түгэсхэлдэ тэдэнэр хэдэн үдэрэй аян замда гарадаг. Эрхүүгэй областьдо оршодог Черскиин болон Порожистый орьелнуудта эрхим hайнаар гараhанайнгаа түлөө эдир аяншалагшадай районно болон республиканска следүүдтэ үндэрөөр сэгнэгдэhэн байна.

Н. АЖЕЕВА,
эдир аяншалагшадай республиканска станциин методист.

ХОТО хүдөөгэй hОНИН

АЖАЛДА ДҮРШЭНЭ

Хяагтын райондо hурагшадые зунайнь амаралтын үедэ олониитэдэ ашатай туhатай ажал хүүлэжэ hургаха, дадхааха хэрэгтэ горитой анхарал хандуулагдана. Байгша оной зунай hарануудта район дотор hурагшадай үйлэдбэриин 16 бригада байгуулагдажа, 1779 hурагшад хабаадуулагдаhан байна. Тиихэдэ 140 hурагшадhаа бүридхэгдэhэн зургаан лесничество, hуралсал-туршалгын 22 участок хүдэлөө. Тэндэ районой hурагшадай хахадhаа олонхинь сугларжа, зунайнгаа амаралтын үедэ эмхитэй зохидоор амарhан, ажахынуудта туhалhан байха юм. hурагшадай үйлэдбэриин бригаданууд өөhэдыгөө hайн талаhаа харуулжа шадаа. Жэшээнь, Ехэ-Нугын, Хяагтын-Адагай, Хираанай-Адагай дунда hургуулинуудай hурагшад ажалай болон амаралтын лагерьнуудта байжа, үнгэрhэн үе соо ехэ хүдэлмэри хэhэн байна. Тэдэнэр ажахынуудай 10.150 хурьга харууhалhан, 105 гектар талмайн куузику, 6,5 гектар овощ харууhалжа, баян ургаса хуряажа абаа. Мүн Шара-Голой, Хүдэриин, Хираанай-Адагай, Үбэр-Хирээтын, Мөөрөөшын дунда hургуулинуудай hурагшад хэдэн зуун хонидой нооhо хайшалаа. Үлзытын hургуулиин hурагша Түмэн Будацыренов гансаараа ажахынгаа 1000 хониной ноohо хайшалжа, hайшаал магтаалда хүртөө hэн.

Тэрэшэлэн Хяагтын нэхэлгэ-ээрэлгын фабрикада 80 hурагшад үйлэдбэриин практика гараа hэн. Ерэхэ жэлhээ 160-аад hурагшад тус фабрикада ерэжэ, hуралсалай практика гараха юм. Фабрикын хүтэлбэрилэгшэд hурагшадай үйлэдбэриин практика гарахадань, тэдэнэй байра байдалда, хүмүүжэлдэнь онсо анхарал хандуулжа байдаг. 1986 онhоо эндэ оёдолшодой тоо хорин хүнөөр олошоруулагдахаар хараалагдана. Тиимэhээ оёдолой гушаад түхеэрэлгэ шэнээр абажа табигдаха, hуралсалай класс түхеэрэгдэхэ болоно.

К. ШАНЫГИНА.

ДАЙШАЛХЫ ШАГНАЛЫНЬ ОЛДОБО

Дайнай ветерануудай Зэдын районно соведэй гэшүүн Базар Бадмаевич Будаевай 1942 оной намар Кавказ шадархи тулалдаанай үедэ шагнагдаhан «Шэн зоригой түлөө» гэhэн дайшалхы медалиинь hаяхан эзэндэнь барюулагдаба.

1940 оной намар сэрэгэй албанда мордоhон комсомол хүбүүн Базар Будаев 1941 оной июниин 22-то фашистнуудтай Баруун Украинада дайлалдажа эхилhэн юм. Тэндэхи хатуу шанга тулалдаануудта нютагайнь олон хүбүүд баатарай үхэлөөр унаа hэн. Нэгэ байлдаанда шархатаhан Базар Бадмаевич госпитальдо аргалуулагдажа, Урда фронтдо мотострелково отделениин командираар эльгээгдээ бэлэй. Лейтенант Б. Будаев гурбан жэлэй туршада фашис булимтарагшадта эсэргүү олон тулалдаануудта хабаадалсаа. Эсэгэ Ороноо Хамгаалгын Агууехэ дайнай орденоор шагнагдаа. Хоёрдохиёо шархатаhанайнгаа удаа, 1944 ондо Эхэ оронойнгоо зүүн зүгэй хилэ шадар эльгээгдэбэ. 1946 ондо түрэл нютагаа бусаад, коммунист Б. Будаев Зэдын районой худалдаа наймаанай эмхи зургаануудта 35 жэлэй туршада хүдэлжэ, «Совет кооперациин отличник» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэhэн. Октябриин Революциин орденоор шагнагдаhан габьяатай. Мүнөө Базар Бадмаевич нютагайнгаа залуушуулай дунда сэрэгэй-патриотическа хүдэлмэри үргэнөөр ябуулдаг юм.

Л. ДОРЖИЕВА.

ХАЛУУНААР УГТАБА

Серовой нэрэмжэтэ клубай дэргэдэ кукольна театр 1972 ондо эмхидхэгдээд, миил дүрбэн жэлэй үнгэрhэн хойно «арадай» гэhэн нэрэ зэргэдэ хүртэhэн байна. Бүхэроссин нэгэдэхи харалгын лауреадай нэрэ зэргэдэ хүртэhэн намтартай.

Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, тус театрые уран hайханайнь талаар хүтэлбэрилэгшэ ба режиссер В. А. Нестеров дурсагдаhан коллективэй амжалтада аргагүй ехэ габьяатай юм. Тэрэнэйл хүтэлбэри доро «Соффит» олон тоото харагшадайнгаа дунда хүндэтэй айлшаниинь болонхой гээшэ.

Сотниковой соёлой байшанда сугларагшад hаяхан «Соффидые» халуунаар угтаба. Тэдэнэр англи арадай «Гурбан поршоонхо» гэжэ үльгэрые найруулан табижа, ехэ, багагүй харагшадые ехэтэ hонирхуулба.

З. МАЛХАНОВА,
арадай депутадуудай Улаан-Үдын райсоведэй гүйсэдкомой соёлой таhагай хүдэлмэрилэгшэ.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55—Шатараар дэлхэйн чемпионат. 10.10 — Мультфильмнүүд. 10.45 — «В лесах под Ковелем» — 3 серитэй уран hайханай фильм (2-дохи сери). 11.50 — «Ан амитадай аймагта». 12.50 — Шэнэ hонин. (12.55 хүрэтэр). 15.15 — Шэнэ hонин. 15.30 — «Советская Армения» — баримтата фильм. 16.05 — А. Н. Островский. «Гроза». 16.50 — «...16 хүрэтэр ба тэрээнhээ дээшэ наhанай».

Улаан-Үдэ. 17.35 — Баргажанай районой Уланай дунда hургуулиин 140 жэл. 18.05— «Байгал» — нютагуудай hонин. 18.15 — «Нүхэр дуун» — телефестиваль. (Улаан-Үдын район).

Москва. 19.05 — «Олон түмэн ажалшадай ленинскэ университет».

Улаан-Үдэ. 19.30 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа.

Москва. 19.45 — «Мүнөөдэр— түби дэлхэй дээрэ». 20.05 — Футбол. УЕФА-гай кубок. «Видзев» (Польшо) — «Динамо» (Минск). 20.50 — «В лесах под Ковелем» — 3 серитэй уран hайханай фильм (3-дахи сери). 22.00 — «Время». 22.35 — «Шинии бэдэрэлгэнүүд, театр». 23.15 — Баримтата фильмүүд. 23.45 — «Мүнөөдэр— түби дэлхэй дээрэ». 24.00 — Шатараар дэлхэйн чемпионат.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Баримтата фильм. 9.35, 10.35 — Хүгжэм. 3-дахи класс. 10.05, 13.30 — Испан хэлэн. 11.05 — ПТУ-гай hурагшадта. «Арадай баатаршалга». 11.35, 12.40 — Зоологи. 7-дохи класс. 12.00 — «Гэр бүлэ ба hургуули». 12.10 — «Техникын шэнэ зүйлнүүд». 13.05 — Түүхэ. 5-дахи класс. 14.05 — В. Яхонтов тухай дамжуулга. 15.05 — «Звезда пленительного счастья» — уран hайханай фильм (1-дэхи сери). 16.25 — Шэнэ hонин.

Улаан-Үдэ. 16.30 — **Дайнай ба ажалай ветеран, Сэлэнгын районой XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ А. С. Иринчеевтэй уулзалга.** 17.05 — Баримтата фильм.

Москва. 17.35 — «Шатарай hургуули». 18.05 — «Республикын үдэр» — очерк.

Улаан-Үдэ. 19.00 — Мультфильмнүүд.

Москва. 19.30 — Баримтата фильм.

Улаан-Үдэ. 19.45 — Соносхолнууд. 19.55 — «Түрэл газар дайда». 20.40 — Уласхоорондын шэнжэлэл (буряадаар).

Москва. 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.15— «Хүн. Газар дэлхэй. Юртэмсэ». 22.00 — «Время». 22.35 — СССР-тэ үнгэргэгдэhэн болгар хүгжэмэй үдэрнүүдэй түгэсхэлэй концерт.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй хоёрдохи сессиин материалнууд. «СССР-эй 1985 оной экономическа ба социальна хүгжэлтын Гүрэнэй түсэб болон 1984 оной түсэбэй дүүргэлтэ тухай» гэhэн СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, СССР-эй Госпланай түрүүлэгшэ, депутат Н. К. Байбаковой элидхэлэй эхин. «Ажалай шэнэ амжалтанууд тээшэ» — ТАСС-ай материал. К. У. Черненко Ф. Зиновацтай хөөрэлдэбэ» — ТАСС-ай материал. «Совет-австриин хөөрэлдөөнүүд» — ТАСС-ай материалнууд.

Хоёрдохи хуудаhанда. Депутат Н. К. Байбаковой элидхэлэй түгэсхэл. «СССР-эй 1985 оной Гүрэнэй бюджет тухай ба СССР-эй Гүрэнэй 1983 оной бюджедэй гүйсэдхэл тухай» — СССР-эй финансын министр депутат В. Ф. Гарбузовай элидхэл.

Гурбадахи хуудаhанда. «Ажалай шэнэ туйлалтанууд тээшэ» — ТАСС-ай материалай түгэсхэл. «Барилгын шанарай түлөө тэмсэхэ» — А. Козанцевагай статья. «Буряадай АССР-тэ үнгэргэгдэжэ байгаа Архитектурын үдэрнүүд» — материалнуудай суглуулбари.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. ТАСС-ай материалнуудай суглуулбари. Соносхолнууд.

ВРАЧАЙ ЗҮБШЭЛ

ХЭМ СООГООЛ БАЙХА ЁhОТОЙ

Зарим хүнүүд сагсоогоо врачта хандахын орондо өөhэдөө бэеэ аргалдаг. Хотын шараа үбшэнтэй хүнүүд танилнууд ба түрэлхидэйнгөө дурадхалаар олонхи ушарта элдэб эм домто ургамалнуудые бусалгажа, зүгын тоhо спирттэй холижо, ууна. Тиигэбэшье бэеынгээ hүрхэй hайн болоогүйе тэдэнэр удаангүй мэдэрдэг байна.

Зүгын тоhон ба саахар хүнэй зосоохи шара бусалгадаг, хотын шара hүжэрөөдэг гээд медицинскэ шэнжэлгэ харуулна. Спирт хүнэй хото соо ороhоор халуу бусалгахадаа, саг зуура үбшыень буурууулбашье, гол түлэб хоро хүргэдэг байна.

Тэрэшэлэн үбшэншье, элүүршье хүнэй дунда эдеэнэйнгээ рацион хубилгажа, хэм соонь эдеэлдэг байхын орондо ямар нэгэ эдеэ огто эдихэгүй ушарнууд hүүлэй үедэ нилээд дэлгэрэнхэй.

Врач үбшэ аргалхадаа, ехэ туhатай диетэ заадаг. Өөhэдөө бэеэ аргалха гээшэ хүнэй махабадада муу нүлөө үзүүлдэг гээд онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Хүнэй бэеын элүүр эдеэ хоолой хүсөөр хангагдадаг гээд мэдэнэбди. Эдеэ хоолтой хамта элдэб инфекцинүүдтэй тэмсэхэ аргатай биологическа талаараа эдэбхитэй бодосууд организмда оролсодог гээшэ. Ушар тиимэhээ заримашуул хилээмэн гэхэ мэтэ зарим эдеэ зорюута багаар эдидэг болоходоо, бэеынгээ элүүртэ хоро хүргэнэ гэжэ ойлгохо ёhотой.

Хүн бүхэн медицинын, эрдэм наукын шэнжэлгэнүүдэй ёhоор, бэедэнь шухала хэрэгтэй белок, тоhо, углевод, тэрэшэлэн минеральна бодосууд болон витаминуудые үдэр бүри хэрэглэхэ ёhотой байна бшуу. СССР-эй Элүүрые хамгаалгын министерствын коллегиин 1982 ондо баталан абаhан нормо бидэндэ хүтэлбэри болохо ёhотой. Тус нормо дотор арадай ажахын hалбаринуудта мүнөө үеын научно-техническэ дэбжэлтын үзүүлдэг нүлөө хараада абтанхай.

Жэшээлхэдэ, хүнэй организм 2800 килокалориин орондо 3000 килокалори абана гэе. Энэ нормоhоо үлүү 200 килокалори 100 грамм хилээмэн үгэжэ шадаха болоно. Хэрбээ үдэр бүри 100 грамм хилээмэ жэлэй туршада үлүү ехээр эдижэ байгаа hаа, хүнэй шэгнүүр 8 килограмм хүрэтэр нэмэхэ байна.

Хүнэй таргалха ябадал дэлгэрэнгы үбшэн боложо байна гээд дэлхэйн статистика гэршэлнэ. Энэнь социальна үзэгдэл боложо байнхай. Ушарынь гэхэдэ, хүнүүд hайн шанартай эдеэ хоол ехээр эдинэ, бага хэмжээгээр эдеэлхэ гурим оло дахин эбдэгдэнэ, бэр хүсэнэй хүдэлмэри хүнүүд багаар хэнэ.

Зарим хүнүүд үлүү ехээр, «хоолойдоо хүрэтэр» эдеэлхэ гэжэ оролдодог. Энэ заншалынь, тухайлхада, бага наhанhаань хойшо «дахасалдадаг» гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Эхэ эсэгэнэрынь томо бэетэй хадаа элүүр энхэ ябадаг гэжэ ойлгодог тула үхибүүндээ ехээр юумэ эдюулхэ гэжэ оролдодог юм. Гэхэтэй хамта үлүү шэгнүүринь үхибүүдтэ нилээд hаад тойбо татадаг. Томо, хүжүүн бэетэй үхибүүд бусадай наада энеэдэн болохоhоо түбэгшөөжэ, үетэн хүбүүдээрээ наадахаяа эшэдэг юм.

Юрэнхыдөө үлүү ехээр эдижэ таргалхагүйн тула оло дахин, дунда зэргын хэмhээ гаранзгүйгөөр эдеэлхэ хэрэгтэй. Ехээр таргалhан хүнүүд элдэб үбшэндэ бэлэхэнээр даагдадаг. «Таргалха гээшэмнай үбгэржэ ябаhанай тэмдэг» гээд арад зоной дунда дэмы хэлсэдэггүй. Заримашуул таргалха дурагүй байжа, үдэртөө 1—2 дахин эдеэлдэг. Тиигэжэ болохогүй юм ааб даа.

Хүн бүхэн эдеэлхэдээ, өөрыгөө хизаарлажа hураха ёhотой: үшөөл эдеэлхэ дуранай байхада, «зогсолтоо» үгэхэ хэрэгтэй.

Эдеэ хоолоо хэм соонь эдихэ гээшэ энхэ элүүр ябалгын гол нүхэсэл гэжэ мэдэхэ шухала.

Е. БУДАЕВА,
врач-эндокринолог.

УНШАГШ hОНИРХОХО БАЙХАТ

КАНТЫН ГАР БЭШЭГҮҮД ОЛДОБО

Тартуска университедэй ...

БУЛАДhАА ДУТУУ

МАНТАН ТОМО АЛМ...

ЕНИСЕИ «ДЭЭРМЭШЭН»

(ТАСС—«Труд»)

Редактор Р. Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62 отв. секретарь—2-50-52, секретариат 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации — 2-60-91, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81 корректорская — 2-33-61, выпускающие—2-35-95, объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-03661, Заказ № 274, Индекс 04649.